

ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Αθήνα, 29-06-2020

Αριθ. Πρωτ.: Γ/ΕΞ/2566-1/29-06-2020

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ 3 /2020

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα συνήλθε, μετά από πρόσκληση του Προέδρου της, σε τακτική συνεδρίαση μέσω τηλεδιάσκεψης την 25-06-20 σε συνέχεια των από 05-05-20, 12-05-2020 και 26-05-20 συνεδριάσεων, προκειμένου να εκδώσει Γνωμοδότηση για το Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος κατ' εφαρμογή των άρθρων 13 παρ. 1 περ. γ' και 67 παρ. 2 του ν. 4624/19, σχετικά με τη χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από δημόσιες αρχές σε δημόσιους χώρους. Παρέστησαν ο Πρόεδρος της Αρχής, Κωνσταντίνος Μενουδάκος, τα τακτικά μέλη Σπυρίδων Βλαχόπουλος και Κωνσταντίνος Λαμπρινουδάκης, ως εισηγητές, τα τακτικά μέλη Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Ελένη Μαρτσούκου και το αναπληρωματικό μέλος Γρηγόριος Τσόλιας, επίσης ως εισηγητής. Στη συνεδρίαση παρέστησαν, με εντολή του Προέδρου, οι Κων/νος Λιμνιώτης και Καλλιόπη Καρβέλη, βοηθοί εισηγητών, οι οποίοι παρείχαν τις απαιτούμενες διευκρινήσεις και αποχώρησαν προ της συζήτησης για τη λήψη γνωμοδότησης. Παρέστη επίσης η Γεωργία Παλαιολόγου, υπάλληλος του Τμήματος Διοικητικών Υποθέσεων, ως γραμματέας.

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Με το υπ' αριθ. πρωτ. Γ/ΕΙΣ/2566/09-04-2020 έγγραφο του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη ετέθη υπόψη της Αρχής σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος για τη «*χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους*», προκειμένου η Αρχή να γνωμοδοτήσει κατ' εφαρμογή του

άρθρου 14 παρ. 4 του ν. 3917/2011 και 13 παρ. 1 περ. γ' και 67 παρ. 2 του ν. 4624/2019.

Η Αρχή είχε κατά το παρελθόν εξετάσει προτεινόμενα σχέδια διατάξεων – τροπολογιών του ν. 2472/1997, καθώς και αιτήματα διατύπωσης συγκεκριμένων νομοθετικών προτάσεων για τη ρύθμιση της χρήσης συστημάτων βιντεοπιτήρησης σε δημόσιους χώρους, επί των οποίων εξέδωσε τις υπ' αριθ. 1/2009 και 2/2010 Γνωμοδοτήσεις της Ολομέλειας αυτής, τις οποίες λαμβάνει υπόψη και αναφέρεται σε αυτές στο μέτρο που προσιδιάζουν στα θέματα, τα οποία σχετίζονται με το υπό εξέταση σχέδιο.

2. Η Αρχή με τις προαναφερόμενες Γνωμοδοτήσεις της είχε οριοθετήσει το απαιτούμενο γενικό πλαίσιο επιτρεπόμενης και θεμιτής επεξεργασίας δεδομένων εικόνας ή και ήχου από δημόσιους χώρους, ενώ η προτεινόμενη με την υπ' αριθ. 2/2010 Γνωμοδότησή της νομοθετική ρύθμιση επί του ζητήματος υιοθετήθηκε εν πολλοίς και αποτυπώθηκε στις διατάξεις του άρθρου 14 του ν. 3917/2011.

3. Από τις διατάξεις του άρθρου 14 του ν. 3917/2011 *«Διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους και συναφείς διατάξεις»* (ΦΕΚ Α' 22/21-02-2011), ως ειδικού εκτελεστικού του άρθρου 9^Α Σ. νόμου¹, προβλέπονται οι ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις για την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, εφόσον συνεπάγεται την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Με τις διατάξεις αυτές παρέχεται εξουσιοδότηση για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων με Προεδρικό Διάταγμα, το οποίο, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά με την παραπάνω υπ' αριθ. 2/2010 Γνωμοδότηση της Αρχής (βλ. σκ. 6 και 12), πρέπει να περιλάβει τα αναφερόμενα στη Γνωμοδότηση αυτή στοιχεία και προβλέψεις, ώστε οι θεσπιζόμενοι περιορισμοί του ατομικού δικαιώματος να συνάδουν με τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με τις επιταγές ιδίως των άρθρ. 2, 5, 9, 9^Α, 11, 19 Σ., 8 ΕΣΔΑ, 7,

¹ Γ. Σ. Κατρούγκαλος, Οι κάμερες παρακολούθησης, το λυκόφως των ανεξάρτητων αρχών και η δοκιμασία του Κράτους Δικαίου, ΕφημΔΔ 2007, 752 επ. και ιδίως 757.

8, 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και Σύμβασης 108/1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία κυρώθηκε με τον ν. 2068/1992.

4. Οι διατάξεις που περιλαμβάνονται στο άρθρο 14 ν. 3917/11 αφορούν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και εντάσσονται στο κεφάλαιο Β' του νόμου με τίτλο *«χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους και συναφείς διατάξεις»*.

Το κεφάλαιο Α' του ίδιου νόμου αφορά ιδίως την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ για την υποχρεωτική διατήρηση των δεδομένων κίνησης και θέσης συνδρομητών και χρηστών από τους παρόχους επικοινωνιών, προκειμένου να καθίστανται διαθέσιμα στις αρμόδιες αρχές για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων (Data Retention Directive). Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης («ΔΕΕ») κήρυξε ανίσχυρη² την ανωτέρω Οδηγία, κρίνοντας ότι η διατήρηση των δεδομένων του συνόλου σχεδόν του ευρωπαϊκού πληθυσμού και η πρόσβαση των αρμόδιων εθνικών αρχών σε αυτά για την καταπολέμηση της ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας συνιστά επέμβαση στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τα άρθρα 7 και 8 ΧΘΔΕΕ, η οποία ναι μεν αφορά νόμιμο σκοπό γενικού συμφέροντος, πλην όμως αφορά και πρόσωπα για τα οποία δεν υφίστανται ενδείξεις τέλεσης εγκλημάτων και επιπλέον δεν προσδιορίζονται αντικειμενικά κριτήρια, ουσιαστικές, εγγυητικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις πρόσβασης των αρμόδιων εθνικών αρχών στα δεδομένα, με αποτέλεσμα οι εν λόγω διατάξεις της Οδηγίας να μην είναι σαφείς προς διασφάλιση της αναγκαιότητας της επέμβασης. Στα ίδια συμπεράσματα για το ίδιο ζήτημα κατέληξε ομοίως το ΔΕΕ³ ερμηνεύοντας τη διάταξη του άρθ. 15 παρ. 1 της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (E- Privacy Directive). Η Αρχή λαμβάνει ιδίως υπόψη τις εν λόγω αποφάσεις του ΔΕΕ λόγω της ομοιότητας προς τα ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο εξέτασης των διατάξεων του σχ. Π.Δ.

² Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Digital Rights Ireland Ltd C-293/12 και Kartner Landesregierung κ.λπ. C-594/12, απόφαση της 08-4-2014 (εφεξής “Digital Rights Ireland”).

³ Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-203/15 Tele2 Sverige AB και C-698/15 Secretary of State for the Home Department, απόφαση της 21-12-2016 (εφεξής “Tele2”).

B. ΓΕΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

1. Το περιεχόμενο των διατάξεων του σχ. Π.Δ. οριοθετείται και προσδιορίζεται με βάση την εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 14 ν. 3917/2011, ερμηνεύεται και ελέγχεται υπό το πρίσμα ιδίως των διατάξεων των άρθρ. 2, 5, 9, 9^Α, 11, 19, 25 Σ., των άρθρων 7, 8, 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ, 8, 11 ΕΣΔΑ, του υπ' αριθ. 2016/679 Κανονισμού (Γενικός Κανονισμός Προσωπικών Δεδομένων, εφεξής ΓΚΠΔ) καθώς και της υπ' αριθ. 2016/680 Οδηγίας σε συνδυασμό με τις διατάξεις του ν. 4624/2019, και της Σύμβασης 108/1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία κυρώθηκε με τον ν. 2068/1992.

Πρέπει εξ' αρχής να επισημανθεί ότι η νομική βάση της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δια της εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων επιτήρησης παρέχεται απευθείας από τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1 ν. 3917/11, οι δε ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις προβλέπονται από Προεδρικό Διάταγμα κατά την παρ. 4 του ίδιου άρθρου. Κατά το χρόνο ψήφισης του ν. 3917/11 οι συναφείς διατάξεις ερμηνεύονταν και υπό το πρίσμα της Σύστασης (87) 15 του Συμβουλίου της Ευρώπης,⁴ ενώ πλέον στο μέτρο που αφορά επεξεργασία για σκοπούς πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων εφαρμόζονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2016/680 και των άρθρ. 43 επ. του ν. 4624/2019⁵. Ως προς τους λοιπούς σκοπούς επεξεργασίας εφαρμογής τυγχάνει ο ΓΚΠΔ και ο ν. 4624/2019.

2. Ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα νοείται κατ' άρθρ. 4 παρ. 1 ΓΚΠΔ και 3 περ. 1 Οδηγίας 2016/680 κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός η περισσότερων

⁴ Βλ. αναλυτικά υπ' αρ. 1/2009 Γνωμοδότησή ΑΠΔΠΧ.

⁵ Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η νομική βάση της Οδηγίας προβλέπεται στο άρθρο 8 και σύμφωνα με την υπ' αρ. 1/2020 Γνωμοδότησή της Αρχής δεν έχει ενσωματωθεί με τις διατάξεις του ν. 4624/2019. Επιπλέον, σύμφωνα με την Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής στην έκθεση επί του νομοσχεδίου μετέπειτα ν. 4639/2019 με τον οποίο τροποποιήθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 41Δ και 41 Ε ν. 2725/1999 το άρθρο 8 της Οδηγίας μπορεί να αποτελεί νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους ίδιους σκοπούς και ειδική νομοθεσία, όπως στις περιπτώσεις των αθλητικών εκδηλώσεων.

συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική ή κοινωνική. Για την ταυτοποίησή⁶ του φυσικού προσώπου, η οποία μπορεί να είναι και έμμεση, χωρίς δηλαδή ευθεία αναφορά στο φυσικό πρόσωπο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των μέσων που μπορούν ευλόγως να χρησιμοποιηθούν, είτε από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, είτε από τρίτο⁷. Σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ 41/2017 η έμμεση ταυτοποίηση μπορεί να είναι συνάρτηση πολλών διαφορετικών παραγόντων. Τα ίδια στοιχεία, ο συνδυασμός των οποίων δεν επιτρέπει την ταυτοποίηση ενός προσώπου σε ένα ευρύ κοινωνικό περιβάλλον, μπορεί να οδηγούν σε πλήρη ταυτοποίηση στο πλαίσιο μιας μικρής κοινωνικής ομάδας, όπου όλα τα μέλη της γνωρίζονται μεταξύ τους. Για τον λόγο αυτό, προκειμένου να εξετασθεί εάν έχει λάβει χώρα επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο αυτών των παραμέτρων που αφορούν την υπό κρίση επεξεργασία, διότι και η πιθανότητα έμμεσης ταυτοποίησης, όταν δεν είναι αμελητέα, καθιστά, καταρχήν, την πληροφορία, προσωπικό δεδομένο. Έτσι, η λήψη ή και καταγραφή της εικόνας ενός ατόμου από μεγάλο ύψος⁸ ή μακρινή απόσταση ή με καλυμμένα χαρακτηριστικά (π.χ. κρανιοφόρος ή μασκοφόρος) που καθιστά αδύνατη την αναγνώριση των φυσικών χαρακτηριστικών του προσώπου ενός υποκειμένου των δεδομένων δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου την αδυναμία ταυτοποίησής του, καθώς δύναται εν τέλει να επιτευχθεί από λοιπές πληροφορίες, όπως π.χ. τα εμφανισιακά χαρακτηριστικά (ύψος, σωματοδομή, χρώμα και είδος ενδυμάτων και υποδημάτων) σε συνδυασμό με επιπλέον πληροφορίες⁹ (π.χ. επιβίβασή του σε μηχανοκίνητο όχημα, επισήμανση ή καταγραφή της πορείας και του τελικού προορισμού του, επεξεργασία δεδομένων θέσης των κινητών τερματικών συσκευών κινητής τηλεφωνίας για ένα χρονικό διάστημα σε έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο¹⁰).

Από την επεξεργασία και τον συνδυασμό επεξεργασιών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων που οδηγεί στην δημιουργία προφίλ του φυσικού προσώπου, το οποίο θα αφορά είτε περιστασιακά,

⁶ ΕΔΔΑ S. and Marper v the UK (GC), 30562/04 & 30566/04, 04.12.2008, § 566.

⁷ Βλ. Αναλυτικά ΑΠΔΠΧ 41/2017, Ομάδα εργασίας αρ. 29 Γνωμοδότηση 5/2014 (WP216) για τις τεχνικές ανωνυμοποίησης και 4/2007 (WP136) για την έννοια των προσωπικών δεδομένων σελ. 16-17.

⁸ Κατευθυντήριες Γραμμές υπ' αρ. 3/2019 ΕΣΠΔ on processing of personal data through video devices σελ. 7.

⁹ Βλ. ΑΠΔΠΧ 20/2008 και Μ. Λεβεντοπούλου, Η βιντεοεπιτήρηση και το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, εκδ. Σάκουλα 2010, 16.

¹⁰ ΔΕΕ Tele2 παρ. 102.

είτε σε μόνιμη βάση τις συνήθειες, τους τόπους μόνιμης ή προσωρινής διαμονής, τις καθημερινές και άλλες μετακινήσεις, τις ασκούμενες δραστηριότητες, τις κοινωνικές σχέσεις και τα κοινωνικά περιβάλλοντα στα οποία συχνάζει¹¹.

3. Η εικόνα ενός ατόμου η οποία συλλέγεται δια της χρήσης¹² κάμερας συνιστά δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα, στον βαθμό που παρέχεται η δυνατότητα ταυτοποίησης του συγκεκριμένου φυσικού προσώπου¹³ άμεσα ή έμμεσα κατά τα προεκτεθέντα, ενώ η καταγραφή της εικόνας η οποία αποθηκεύεται και διατηρείται σε μηχανισμό βιντεοσκοπήσεως συνεχούς ροής, όπως π.χ. σε σκληρό δίσκο του συστήματος συνιστά αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων¹⁴. Ως εκ τούτου, κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που λαμβάνει χώρα σε διαφορετικά ενδεχομένως χρονικά στάδια (συλλογή, διατήρηση, αποθήκευση, πρόσβαση, διαβίβαση)¹⁵ πρέπει, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ να εξοπλίζεται (σε κάθε ένα στάδιο) με επαρκείς και αναγκαίες εγγυήσεις που αντικατοπτρίζουν τις αρχές επεξεργασίας και δρουν αποτρεπτικά στην καταχρηστική και δυσανάλογη επέμβαση στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το άρθρο 8 ΕΣΔΑ¹⁶. Αντίστοιχα, σύμφωνα με το ΔΕΕ¹⁷, η επεξεργασία ανά στάδιο πρέπει να πληροί τις απαιτήσεις προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που απορρέουν από τα άρθρα 7 και 8 ΧΘΔΕΕ, όπως πλέον προκύπτουν από την τήρηση των αρχών επεξεργασίας και νομιμότητας του ΓΚΠΔ και της Οδηγίας 2016/680. Ειδικότερα, σύμφωνα με την αιτ. σκ. 26 της Οδηγίας «Κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να είναι σύννομη, θεμιτή και διαφανής σε σχέση με τα φυσικά πρόσωπα τα οποία αφορά και να πραγματοποιείται μόνο για συγκεκριμένους σκοπούς που προβλέπονται από τον νόμο. Η αρχή αυτή καθεαυτή δεν εμποδίζει τις αρχές επιβολής του νόμου να ασκούν δραστηριότητες όπως οι μυστικές έρευνες ή η βιντεοεπιτήρηση. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να ασκούνται για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή

¹¹ ΔΕΕ Tele2 παρ. 99.

¹² Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση στο άρθρο 14 ν. 3917/2011 στην έννοια της επεξεργασίας δεδομένων εικόνας ή και ήχου εμπίπτει και η απλή λήψη αυτών χωρίς καταγραφή, σύμφωνα προς τις υπ' αρ. 1/2009 και 2/2010 Γνωμοδοτήσεις της Αρχής σε συνδυασμό με την υπ' αρ. 4/2004 Γνωμοδότηση της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοεπιτήρησης και τις Κατευθυντήριες Γραμμές του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων για την βιντεοεπιτήρηση της 17-3-2010.

¹³ ΔΕΕ C-212/13 απόφαση Rynes παρ. 22, ΔΕΕ C-345/17 απόφαση Sergejs Buivids παρ. 31, ΔΕΕ C-708/18 απόφαση TK κατά M5A παρ. 35.

¹⁴ ΔΕΕ Rynes παρ. 23, 25, Sergejs Buivids παρ. 34, TK παρ. 34.

¹⁵ ΕΔΔΑ Catt v the UK, 43514/15, 24.01.2019, § 94.

¹⁶ M.M. v. the UK, 24029/07, 13.11.2012, § 195.

¹⁷ ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 29, 30

δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων...εφόσον ορίζονται από τον νόμο και συνιστούν απαραίτητο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία, με δέουσα συνεκτίμηση των έννομων συμφερόντων του ενδιαφερόμενου».

Παράλληλα, για να είναι νόμιμη η επεξεργασία πρέπει να ορίζονται ιδίως τα βασικά χαρακτηριστικά της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο σκοπός της επεξεργασίας, τα συγκεκριμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που είναι αναγκαίο να τύχουν επεξεργασίας, ιδιαίτερα δε τα ευαίσθητα δεδομένα, κατά τρόπο, ώστε να προκύπτει σαφώς ότι τα συγκεκριμένα δεδομένα είναι αναγκαία και πρόσφορα σε σχέση με τον σκοπό της επιδιωκόμενης επεξεργασίας, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, να αναφέρεται ο χρόνος τήρησης των δεδομένων και οι τυχόν αποδέκτες των δεδομένων αυτών.

Η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων βιντεοεπιτήρησης με τη λήψη ή και καταγραφή εικόνας ή και ήχου δια της συλλογής, διατήρησης, αποθήκευσης, πρόσβασης και διαβίβασης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ακόμη και από δημόσιο χώρο¹⁸, συνιστούν ως επιμέρους πράξεις επεξεργασίας, επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής κατ' άρθ. 9 Σ., 7 ΧΘΔΕΕ¹⁹ και 8 ΕΣΔΑ καθώς και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατ' άρθ. 9^A Σ., 8 ΕΣΔΑ και 8 ΧΘΔΕΕ²⁰.

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ η αποθήκευση και μόνον δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε μια ηλεκτρονική πληροφοριακή βάση της αστυνομίας συνιστά επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής²¹, ακόμη και εάν αφορά δημόσια πληροφορία, εφόσον συλλέγεται συστηματικά και αποθηκεύεται σε αρχεία που τηρούνται από τις αρχές²². Η πρόσβαση των αρμόδιων εθνικών αρχών στα διατηρούμενα δεδομένα ή και η διαβίβασή τους με σκοπό την πρόσβαση και χρήση τους συνιστά μια επιπλέον αυτοτελή επέμβαση στα ανωτέρω θεμελιώδη δικαιώματα έχουσα ελάχιστη σημασία, αν οι γνωστοποιούμενες στις αρμόδιες εθνικές αρχές πληροφορίες είναι ή όχι ευαίσθητου χαρακτήρα ή αν οι ενδιαφερόμενοι υπέστησαν ή όχι ενδεχομένως δυσμενείς συνέπειες λόγω της επέμβασης αυτής²³. Τόσο για την

¹⁸ ΕΔΔΑ Vukota-Bojic v Switzerland, 61838/10, 18.10.2016, § 52 επ., Lopez Ribalda v Spain (GC), 1874/13 & 8567/13, 17.10.2019, §§ 89, 93, Antovic & Mirkovic v Montenegro, 70838/13, 28.11.2017, § 42, Uzun v. Germany, 35623/05, 2.9.2010, §46, Peck v UK, 44647/98, 28.01.2003, §59.

¹⁹ ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 29.

²⁰ ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 38.

²¹ Catt v the UK, 43514/15, 24.01.2019, § 93.

²² Rotaru v Romania, 28341/95, 04.5.2000, § 43.

²³ Σχετ. ΔΕΕ Digital Rights Ireland §§ 32-37, Tele2 §§ 99-104.

διατήρηση²⁴ όσο και για την πρόσβαση των αρμόδιων εθνικών αρχών στα διατηρούμενα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και χρήση τους προς επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών επιβάλλεται η πρόβλεψη αντικειμενικών κριτηρίων επί τη βάση ουσιαστικών, διαδικαστικών και εγγυητικών προϋποθέσεων ελέγχου και επίβλεψης των συναφών μέτρων²⁵, οι οποίες ομοίως πρέπει να προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο²⁶. Έτσι, η πρόσβαση από τις αρμόδιες εθνικές αρχές σε διατηρούμενα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα προς το σκοπό καταπολέμησης του εγκλήματος είναι σύμφωνη με τις επιταγές του ΧΘΔΕΕ και της ΕΣΔΑ, μόνον εφόσον στην εθνική ρύθμιση προβλέπονται αντικειμενικά κριτήρια σε σχέση π.χ. με την ύπαρξη υπονοιών σε βάρος προσώπων ότι *«σχεδιάζουν, προτίθενται να διαπράξουν ή έχουν διαπράξει σοβαρή παράβαση ή ακόμη ότι εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο σε μια τέτοια παράβαση»*²⁷, υπό την περαιτέρω προϋπόθεση ότι προσδιορίζεται με σαφήνεια στον νόμο ο τρόπος σύνδεσής τους και η υπαγωγή τους στην εν λόγω κατηγορία προσώπων, μη αρκούσης μιας γενικής αναφοράς σε *«πρόσωπα που σχετίζονται με την υπόθεση»*²⁸.

4. Κατά την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι περιορισμοί ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να ορίζονται γενικώς και αντικειμενικώς, με τυπικό νόμο ή κατόπιν ειδικής εξουσιοδότησης με προεδρικό διάταγμα. Εξάλλου, όσο εντονότερος είναι ο περιορισμός του δικαιώματος, τόσο επιτακτικότερη είναι η ανάγκη ειδικότητας της νομοθετικής ρύθμισης²⁹. Οι περιορισμοί ατομικού δικαιώματος πρέπει να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, να τελούν σε πρόδηλη λογική συνάφεια με τον σκοπό αυτό, να είναι πρόσφοροι, κατάλληλοι και αναγκαίοι, για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, να μην θίγουν τον πυρήνα του δικαιώματος και να μην απονέμουν στην Διοίκηση ευρεία διακριτική ευχέρεια (ΣτΕ [Ολ] 3665/2005). Η Αρχή έχει ήδη επισημάνει ότι η αρχή της νομιμότητας στον δημόσιο τομέα που διέπει τη δράση της δημόσιας διοίκησης, απαιτεί η αρμοδιότητα των δημόσιων αρχών να προβλέπεται από νόμο και να ασκείται σύμφωνα με τον νόμο. Με άλλα λόγια, η αρχή της νομιμότητας

²⁴ Tele2 παρ. 110-111.

²⁵ Digital Rights παρ. 60-62, Tele2 118-119.

²⁶ Tele2 παρ. 118.

²⁷ Tele2 παρ. 119, Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 260.

²⁸ ΕΔΔΑ Iordachi and Others v. Moldova, 25198/02, 10.2.2009, § 44, Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 245.

²⁹ Γνωμοδότηση 02/2010 ΑΠΔΠΧ, σκ. 4 και αιτιολογική έκθεση σχ.ν. 3917/2011.

λειτουργεί και ως περιοριστικό όριο της διοικητικής δράσης ή με αντίστροφο συλλογισμό, η διοικητική ενέργεια πρέπει να είναι σύμφωνη προς τον κανόνα δικαίου που διέπει τη δράση της διοίκησης³⁰.

Ομοίως, προκειμένου η επέμβαση στα ανωτέρω ατομικά δικαιώματα να είναι ανεκτή στο πλαίσιο ενός σύννομου περιορισμού θα πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 9^Α Σ., 25 Σ., 8 παρ. 2 ΕΣΔΑ ή και 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρ. 8 ΧΘΔΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρ. 16 της ΣυνθΛΕΕ προστατεύουν αυτοτελώς, ειδικότερα το δικαίωμα στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Ενόψει όμως και της ισχύος των διατάξεων του άρθρ. 6 παρ. 2 και 3 της ΣυνθΕΕ για την σχέση μεταξύ της ΕΕ και της ΕΣΔΑ, αλλά και των διατάξεων του άρθρ. 52 § 3 ΧΘΔΕΕ για την έννοια και την εμβέλεια των ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον ΧΘΔΕΕ σε σχέση με τα αντίστοιχα της ΕΣΔΑ διαπιστώνεται η ύπαρξη ενός «νομολογιακού διαλόγου» μεταξύ του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ για την ερμηνεία των άρθρων 7, 8 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ³¹ με εκατέρωθεν παραπομπές στη νομολογία του καθενός. Η Αρχή λαμβάνει υπόψη και αναφέρεται στη νομολογία και των δυο Δικαστηρίων.

Από το άρθρο 8 παρ. 2 ΕΣΔΑ προκύπτει ότι επιτρεπτός περιορίζεται το προστατευόμενο ατομικό δικαίωμα εφόσον το ληφθέν μέτρο πρώτον, προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία (αρχή της νομιμότητας), δεύτερον, αποσκοπεί στην επίτευξη των εκεί αναφερόμενων λόγων περιορισμού του ατομικού δικαιώματος (π.χ. δημόσια ασφάλεια) και τρίτον, ελέγχεται η συμβατότητα του περιορισμού του ατομικού δικαιώματος σε σχέση με την αρχή της αναλογικότητας υπό ευρεία έννοια (αναγκαιότητα) σε μια δημοκρατική κοινωνία. Η αρχή της νομιμότητας απαιτεί τα περιοριστικά μέτρα του ατομικού δικαιώματος αφενός να προβλέπονται από τον εθνικό νόμο, αφετέρου, να είναι συμβατά με την αρχή του κράτους δικαίου³², η οποία ρητώς αναφέρεται στο προοίμιο της ΕΣΔΑ και είναι σύμφυτη με τον σκοπό του άρθρ. 8 ΕΣΔΑ³³. Ο νόμος πρέπει να είναι «ποιοτικός», ήτοι να είναι *προσιτός* (προσβάσιμος) στα πρόσωπα στα οποία είναι δυνάμει εφαρμοστέος και *προβλέψιμος* (σαφώς διατυπωμένος), ώστε να προσδιορίζεται το πεδίο εφαρμογής των μέτρων, παρέχοντας στους πολίτες επαρκείς ενδείξεις ως προς τις περιστάσεις στις οποίες οι

³⁰ Γνωμοδότηση 7/2015 ΑΠΔΠΧ για την «ηλεκτρονική κάρτα φιλάθλων», σκ. 2.

³¹ Βλ. ΔΕΕ Tele2 §§ 126-129 σχετικά με το ερώτημα του κατά πόσον η έννοια που αποδόθηκε στα άρθρα 7 και 8 ΧΘΔΕΕ στην υπόθεση ΔΕΕ Digital Rights Ireland είναι ευρύτερη από εκείνη που αποδίδεται στο άρθρ. 8 ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ.

³² ΔΕΕ C-362/14 Maximilian Schrems απόφαση της 06.10.2015 παρ. 95 με παραπομπές.

³³ Kennedy v. the United Kingdom, 26839/05, 18.5.2010, § 151.

δημόσιες αρχές έχουν το δικαίωμα να καταφύγουν σε τέτοια μέτρα³⁴ προκειμένου να είναι δυνατή η πρόβλεψη των συνεπειών, έστω και με τη λήψη κατάλληλης συμβουλής προκειμένου το άτομο να καθορίσει αναλόγως τη συμπεριφορά του³⁵ (βλ. και αιτ. σκ. 33 Οδηγίας 680/16)³⁶. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και το ΔΕΕ, επιτάσσοντας την ύπαρξη ρυθμίσεων που περιλαμβάνουν σαφείς και ακριβείς κανόνες, που να διέπουν την έκταση και την εφαρμογή του οικείου μέτρου και να επιβάλλουν έναν ελάχιστο αριθμό απαιτήσεων, ούτως ώστε τα πρόσωπα, των οποίων τα δεδομένα διατηρούνται, να έχουν επαρκείς εγγυήσεις ότι προστατεύονται αποτελεσματικά τα προσωπικού χαρακτήρα δεδομένα τους από κινδύνους καταχρήσεων, καθώς και από οποιασδήποτε αθέμιτη πρόσβαση και αθέμιτη χρήση των δεδομένων αυτών³⁷.

Επιπλέον, σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ για τις μυστικές παρακολούθησεις, ιδίως τις τηλεφωνικές³⁸, ο εθνικός νόμος πρέπει να περιλαμβάνει: τη φύση των αδικημάτων για τα οποία επιτρέπεται η παρακολούθηση, τον προσδιορισμό των κατηγοριών των προσώπων που ενδέχεται να υποβληθούν στο μέτρο της παρακολούθησης, τη χρονική διάρκεια και το όριο της παρακολούθησης, την διαδικασία εξέτασης, χρήσης και αποθήκευσης των πληροφοριών που αποκτήθηκαν από την παρακολούθηση, τις εγγυήσεις ασφαλούς διαβίβασης προς τρίτα μέρη των πληροφοριών που αποκτήθηκαν από την παρακολούθηση και τις προϋποθέσεις διαγραφής ή καταστροφής του υλικού που αποκτήθηκε από την παρακολούθηση³⁹. Περαιτέρω, θα πρέπει να προβλέπεται στον εθνικό νόμο το πεδίο εφαρμογής κάθε τέτοιας διακριτικής ευχέρειας που απονέμεται στις αρμόδιες

³⁴ Centrum För Rättvisa v. Sweden, 35252/08, 19.6.2018, § 118.

³⁵ Rotaru v Romania, 28341/95, 04.5.2000, § 55.

³⁶ Για μια περιεκτική παρουσίαση της νομολογίας του ΕΔΔΑ επί του θέματος βλ. Α. Σταθάκη, Η στάθμιση του αγαθού της ασφάλειας και του δικαιώματος για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής στη νομολογία του ΕΔΔΑ, σε Η ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους, Εταιρία Ελλήνων Δικαστών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και της Ελευθερίας, Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης», Πρακτικά διήμερης επιστημονικής συνάντησης 14 και 15 Μαρτίου 2008, εκδ. Σάκκουλα (εφεξής «Πρακτικά για την ηλεκτρονική παρακολούθηση σε υπαίθριους χώρους»).

³⁷ ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 54-55 με παραπομπές στη νομολογία του ΕΔΔΑ και Tele2 παρ. 109.

³⁸ Το ΕΔΔΑ στην υπόθεση R.E. v U.K. 62498/11, 27.10.2015, §§ 126-130 έκρινε ότι αν και οι ελάχιστες εγγυήσεις σεβασμού των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 8 παρ. 1 ΕΣΔΑ είναι αυστηρότερες στις περιπτώσεις μυστικών τηλεφωνικών παρακολουθήσεων σε σχέση με τις περιπτώσεις μυστικών καταγραφών δεδομένων εικόνας και ήχου, εν τούτοις, η επιλογή μιας αυστηρής προσέγγισης σχετίζεται με το σύνολο των περιστάσεων της κάθε υπόθεσης και ιδίως με το βαθμό επέμβασης στο ατομικό δικαίωμα. Στην Catt v the UK, 43514/15, 24.01.2019, § 114 το ΕΔΔΑ έκρινε ότι μπορεί να υιοθετήσει την προσέγγιση αυτή όταν οι παρεχόμενες στο Κράτος εξουσίες είναι ασαφείς, δημιουργώντας έναν κίνδυνο καταχρηστικής άσκησης τους, ιδίως όταν η υφιστάμενη τεχνολογία γίνεται περισσότερο εκλεπτυσμένη.

³⁹ Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 231.

δημόσιες αρχές, καθώς και ο τρόπος υλοποίησής της με επαρκή ενάργεια, προκειμένου να παρέχει στο άτομο επαρκή προστασία έναντι αυθαίρετων επεμβάσεων. Η εξισορρόπηση μεταξύ του μυστικού χαρακτήρα των παρακολουθήσεων και του κινδύνου κατάχρησης λαμβάνει χώρα με την ύπαρξη επαρκών και αναγκαίων δικλείδων ασφαλείας - εγγυήσεων, τις οποίες αξιολογεί το ΕΔΔΑ και αφορούν σε ένα δεύτερο στάδιο ελέγχου : τη φύση, το πεδίο εφαρμογής και τη διάρκεια των πιθανών μέτρων, την απαιτούμενη αιτιολογία για τη λήψη των μέτρων και το είδος των ένδικων βοηθημάτων που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο⁴⁰. Στις περιπτώσεις λήψης μυστικών μέτρων αναγνωρίζεται στις εθνικές αρχές ένα περιθώριο εκτίμησης ως προς τα μέσα που θα επιλέξουν για να πετύχουν τον νόμιμο σκοπό που επιδιώκουν. Το περιθώριο όμως αυτό δεν πρέπει, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, να είναι απεριόριστο στο όνομα της μάχης κατά της κατασκοπείας και της τρομοκρατίας⁴¹ όπως έχει δεχθεί και το ΔΕΕ⁴², στη νομολογία του οποίου παραπέμπει το ΕΔΔΑ, αλλά πρέπει, αφενός να λαμβάνει υπόψη του την φύση, την σοβαρότητα της επεμβάσεως και τον επιδιωκόμενο με αυτήν σκοπό⁴³, αφετέρου, να είναι σύμφωνο προς την ευρωπαϊκή νομοθεσία και νομολογία, δοθέντος ότι ο κίνδυνος που δημιουργείται από την δημιουργία και λειτουργία ενός συστήματος μυστικής παρακολούθησης μπορεί να υπονομεύσει, ακόμη και να καταστρέψει την δημοκρατία υπό το πρόσχημα της προστασίας της, με αποτέλεσμα να καθίσταται αναγκαία η πρόβλεψη επαρκών και αποτελεσματικών εγγυήσεων⁴⁴.

Τα ανωτέρω κριτήρια έχει ήδη λάβει υπόψη του ο νομοθέτης της Ε.Ε. στο πλαίσιο της Οδηγίας 2016/680 ώστε «η νομοθεσία των κρατών μελών που ρυθμίζει την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εντός του πεδίου εφαρμογής [της Οδηγίας] θα πρέπει να καθορίζει τουλάχιστον τους στόχους, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία, τους σκοπούς της επεξεργασίας και τις διαδικασίες για τη διατήρηση της ακεραιότητας και της εμπιστευτικότητας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τις διαδικασίες για την καταστροφή τους, παρέχοντας ως εκ τούτου επαρκείς εγγυήσεις κατά του κινδύνου κατάχρησης και αυθαιρεσίας» (αιτ. σκ. 33).

⁴⁰ Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria, 62540/00, 28.6.2007, § 77.

⁴¹ Klass and Others v. Germany, 5029/71, 6.9.1978, § 49.

⁴² ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 47.

⁴³ Πρβλ. ΕΔΔΑ S. and Marper v UK (GC), 30562/04 & 30566/04, 04.12.2008, § 102.

⁴⁴ Szabó and Vissy v. Hungary, 37138/14, 12.1.2016, § 57.

Η νομοθετική θέσπιση επαρκών και αναγκαίων εγγυήσεων σε σχέση με την επίβλεψη της λήψης και υλοποίησης των μέτρων σε βάρος του ατόμου καθίσταται επιβεβλημένη, προκειμένου να εξισορροπηθεί ο μυστικός χαρακτήρας αυτών έναντι του τυχόν κινδύνου καταχρήσεων και υπέρ της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων εν αγνοία του καθ' ού⁴⁵.

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ είναι κατ' αρχήν επιθυμητή η ανάθεση του ελέγχου ή της επίβλεψης των διαφορετικών σταδίων (απόφαση, εκτέλεση, ολοκλήρωση) επιβολής των μέτρων περιορισμού του ατομικού δικαιώματος στη δικαστική λειτουργία⁴⁶, χωρίς όμως να κρίνεται εκ προοιμίου ως ασυμβίβαστη με τις διατάξεις του άρθ. 8 § 2 ΕΣΔΑ η επιλογή ενός μη δικαστικού οργάνου⁴⁷, αρκεί το ελεγκτικό όργανο να είναι ανεξάρτητο από τις αρχές που διενεργούν την παρακολούθηση⁴⁸. Σε κάθε περίπτωση, με βάση την αρχή του κράτους δικαίου, ως αποτελεσματικός νοείται ο έλεγχος από τη δικαστική λειτουργία που παρέχει τις καλύτερες εγγυήσεις ανεξαρτησίας, αμεροληψίας και δίκαιης διαδικασίας, έστω και στο τελευταίο στάδιο ελέγχου⁴⁹. Πάντως, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία η λήψη του μέτρου αποφασίστηκε από δικαστήριο, δεν θα πρέπει το συγκεκριμένο να έχει αρμοδιότητα μεταγενέστερης επίβλεψης της υλοποίησης του ίδιου μέτρου⁵⁰. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και το ΔΕΕ δεχόμενο ότι κατ' εφαρμογή του άρθρου 8 παρ. 3 ΧΘΔΕΕ τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν τον έλεγχο της τήρησης του επιπέδου προστασίας που κατοχυρώνει το δίκαιο της Ε.Ε. στον τομέα της προστασίας των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αναθέτοντάς τον σε δικαστήριο ή ανεξάρτητη διοικητική αρχή⁵¹.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι οι ανωτέρω απαιτήσεις ισχύουν ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία το σύστημα επιτήρησης είναι ορατό ή τα υποκείμενα των δεδομένων ενημερώνονται προ της εισόδου τους στο πεδίο λήψης ή καταγραφής των δεδομένων τους, καθώς οι τεχνικές δυνατότητες του συστήματος και η περαιτέρω επεξεργασία των καταγεγραμμένων πληροφοριών παραμένουν άγνωστες για τα πρόσωπα που παρακολουθούνται (βλ. ΑΠΔΠΧ Γνωμοδότηση 1/2009).

⁴⁵ Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria, 62540/00, 28.6.2007, § 77, Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 232.

⁴⁶ Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom, 58170/13, 62322/14 and 24960/15, 13.9.2018, §§ 309, 318-320.

⁴⁷ Klass and Others v. Germany, 5029/71, 6.9.1978, § 56.

⁴⁸ Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 274.

⁴⁹ Szabó and Vissy v. Hungary, 37138/14, 12.1.2016, § 77.

⁵⁰ Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 274.

⁵¹ Tele2 παρ. 120, 123-125.

5. Η συλλογή και εν γένει επεξεργασία των ανωτέρω πληροφοριών πέραν της επέμβασης στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δύναται, ανάλογα με το περιβάλλον, τις περιστάσεις και τις συνθήκες της επεξεργασίας να συνιστά επιπλέον επέμβαση στην άσκηση θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, όπως ενδεικτικά στην ελευθερία της κίνησης⁵², ως έκφανσης του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της προσωπικής ελευθερίας⁵³ ή στην ελευθερία της συνάθροισης σε περιπτώσεις κατά τις οποίες λαμβάνεται ή καταγράφεται εικόνα των μετακινήσεων, της πορείας και των τοποθεσιών που επισκέπτεται το άτομο. Σύμφωνα δε με το ΕΔΔΑ ακόμη και η νόμιμη υποχρέωση δήλωσης του τόπου όπου βρίσκεται ή πρόκειται να μεταβεί το άτομο συνιστά επέμβαση στην ιδιωτική ζωή κατ' άρθρ. 8 ΕΣΔΑ⁵⁴.

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ Π.Δ.

1. Άρθρο 1 σχ. Π.Δ.

Από τις εξουσιοδοτικές διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1 ν. 3917/2011 προκύπτει ότι επιτρέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, μόνο για τους επιδιωκόμενους σκοπούς που περιγράφονται στην ίδια διάταξη *«εφόσον συνεπάγεται την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»*, οριοθετώντας έτσι το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων των παρ. 1-3, οι οποίες εξειδικεύονται με την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος («Π.Δ.») σύμφωνα με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου.

Στο άρθρο 1 παρ. 2 σχ. Π.Δ. προβλέπεται ότι *«Στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος δεν εμπίπτει η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων*

⁵² Σχετικά βλ. ΑΠΔΠΧ Γνωμοδότηση 7/2015 για την «ηλεκτρονική κάρτα φιλάθλων» και ΑΠΔΠΧ Γνωμοδότηση 1/2017 για το «ηλεκτρονικό εισιτήριο» του ΟΑΣΑ και τη δημιουργία ενός προφίλ μετακινήσεων.

⁵³ βλ. ΕΔΔΑ Lopez Ribalda v Spain (GC), 1874/13 & 8567/13, 17.10.19, § 89 με αναφορά στην καταγραφή της συμπεριφοράς, ενεργειών και κινήσεων του ατόμου.

⁵⁴ National Federation of Sportspersons' Associations and Unions (FNASS) and others v. France, 48151/11 & 77769/13, 18.01.2018, §§ 151, 159 που αφορά την συναφή υποχρέωση των αθλητών για τον έλεγχο της καταπολέμησης της φαρμακοδιέγερσης (anti-doping controls).

επιτήρησης, εφόσον με βάση τα τεχνικά χαρακτηριστικά τους δεν μπορούν να προσδιορισθούν, αμέσως ή έμμεσα, τα υποκείμενα των δεδομένων».

Με την εν λόγω πρόβλεψη εξαρτάται η δυνατότητα (άμεσης ή έμμεσης) ταυτοποίησης ή μη των υποκειμένων των δεδομένων και επομένως ο χαρακτηρισμός τους ως δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή μη από τα τεχνικά χαρακτηριστικά του συστήματος επιτήρησης. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο ν. 3917/2011 : «Στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 του άρθρου 14 υπάγεται η χρήση συστημάτων βιντεο-επιτήρησης, μόνον εφόσον αυτά συνεπάγονται ακόμη και εν δυνάμει, λόγω των τεχνικών χαρακτηριστικών τους, την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, ενώ, όταν αυτό δεν συμβαίνει (για παράδειγμα επειδή τα συστήματα λαμβάνουν απομακρυσμένες εικόνες από χώρους χωρίς δυνατότητα μεγέθυνσης και αναγνώρισης προσώπων ή άλλων πληροφοριών, που αναφέρονται σε φυσικά πρόσωπα π.χ. πινακίδων οχημάτων), η εν λόγω ρύθμιση δεν τυγχάνει εφαρμογής».

Στην αιτιολογική έκθεση, με την οποία υιοθετήθηκε η θέση της Αρχής σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην υπ' αριθ. 2/2010 Γνωμοδότησή της, ορθά γίνεται αναφορά στη δυνατότητα έμμεσης ταυτοποίησης δια του συνδυασμού άλλων πληροφοριών σύμφωνα και με όσα αναπτύχθηκαν στο προοίμιο της παρούσας. Η αδυναμία αναγνώρισης των φυσικών χαρακτηριστικών του προσώπου λόγω απομακρυσμένης λήψης ή αδυναμίας μεγέθυνσης της εικόνας ή ακόμη και λόγω ηθελημένης κάλυψης των χαρακτηριστικών του προσώπου από το ίδιο το υποκείμενο δεν καθιστά την σχετική πληροφορία μη ταυτοποιήσιμη, καθώς από το συνδυασμό της με άλλες πληροφορίες μπορεί να καθίσταται δυνατή εν τέλει η ταυτοποίηση του ατόμου.

Αντιθέτως, σύμφωνα με τη διατύπωση της υπό εξέταση διάταξης του σχ. Π.Δ. κριτήριο ταυτοποίησης και προϋπόθεση εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστούν τα «τεχνικά χαρακτηριστικά» των συστημάτων επιτήρησης. Με την έννοια αυτή η ρύθμιση κείται εκτός της νομοθετικής εξουσιοδότησης του άρθ. 14 παρ. 1 ν. 3917/2011 και, επιπλέον, έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 9^Α Σ. αλλά και τη νομοθεσία της Ε.Ε.

Από τις διατάξεις του άρθρου 9^Α Σ. δεν προκύπτει η δυνατότητα περιορισμού της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με νομοθετική πρόβλεψη και άρα ούτε η μείωση του επιπέδου προστασίας του δικαιώματος του ατόμου στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό του.

Επιπλέον, περιορισμός του αντικειμένου και πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ε.Ε. δια της λήψης εθνικών νομοθετικών μέτρων συρρίκνωσης της έννοιας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατ' άρθ. 4 περ. 1 Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων («ΓΚΠΔ») θα ερχόταν σε αντίθεση με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ε.Ε. (αμεσότητα και δεσμευτικότητα), οδηγώντας σε μειωμένη προστασία του ατόμου⁵⁵.

Εξάλλου, επιτάσσεται από το άρθρο 35 παρ. 3 περ. γ' ΓΚΠΔ (βλ. και αιτ. σκ. 91) η διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου στην περίπτωση «*συστηματικής παρακολούθησης δημοσίως προσβάσιμου χώρου σε μεγάλη κλίμακα*» αλλά και από το άρθρο 37 παρ. 1 περ. β' τελ. εδ. ΓΚΠΔ ο ορισμός Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων στην περίπτωση «*τακτικής και συστηματικής παρακολούθησης των υποκειμένων των δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα*», χωρίς βεβαίως να εξαρτάται η τήρηση των εν λόγω υποχρεώσεων από «*τα τεχνικά χαρακτηριστικά*» των εν λόγω συστημάτων. Τα ανωτέρω ισχύουν ομοίως και στο πλαίσιο της Οδηγίας 2016/680 (βλ. ιδίως άρθ. 27 και 28) , όπως ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τον ν. 4624/2019 (βλ. ιδίως άρθ. 65 και 67), με την επιφύλαξη όσων δέχθηκε η Αρχή με την υπ' αριθ. 1/2020 Γνωμοδότησή της. Επισημαίνεται επίσης ότι στο άρθρο 67 παρ. 3 του ν. 4624/2019 προβλέπεται η δυνατότητα η Αρχή να καταρτίζει κατάλογο πράξεων επεξεργασίας, οι οποίες υπόκεινται σε προηγούμενη διαβούλευση σύμφωνα με την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου.

Η Αρχή έχει σχετικώς εκδώσει την υπ' αριθ. 65/2019 απόφασή της (βλ. και ΦΕΚ Β' 1622/10-5-2019) «*Κατάλογος με τα είδη των πράξεων επεξεργασίας που υπόκεινται στην απαίτηση για διενέργεια εκτίμησης αντίκτυπου σχετικά με την προστασία δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 4 του ΓΚΠΔ*». Ο κατάλογος αυτός καθιστά υποχρεωτική τη διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου σε περιπτώσεις συστηματικής και σε μεγάλη κλίμακα επεξεργασίας για την παρακολούθηση, την παρατήρηση ή τον έλεγχο των φυσικών προσώπων με χρήση δεδομένων που συλλέγονται μέσω συστημάτων βιντεοεπιτήρησης ή μέσω δικτύων ή με οποιοδήποτε

⁵⁵ ΔΕΚ 34/73 Fratelli Variola SpA Trieste κατά Amministrazione Italiana delle Finanze, απόφαση της 10-10-1973, σκ. 9-11, ΔΕΚ απόφαση της 09-3-1978 υπόθεση 106/77, αιτ. σκ. 24, Amministrazione delle finanze dello stato και Simmenthal SpA και απόφαση της 29-4-1999 υπόθεση C-224/97 Erich Ciola κατά Land Vorarlberg, ΔΕΚ απόφαση της 20-5-1992 υπόθεση C-190/90 Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου των Κάτω Χωρών, ιδίως αιτ. σκ. 17 και ΔΕΚ υπόθεση 40/69 απόφαση Hauptzollamt Hamburg Oberelbe κατά εταιρίας Paul G. Bollmann, απόφαση της 18-02-1970, σκέψη 4.

άλλο μέσο σε δημόσιο χώρο, δημοσίως προσβάσιμο χώρο ή ιδιωτικό χώρο προσιτό σε απεριόριστο αριθμό προσώπων.

Εν όψει των ανωτέρω, καθίσταται προφανές ότι ο εθνικός νομοθέτης δεν μπορεί να ερμηνεύσει και να περιορίσει την έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπως προβλέπεται από τους κανόνες της Ε.Ε. και του Συντάγματος, καθήκον το οποίο ανατίθεται αποκλειστικά στα δικαστήρια.⁵⁶ Προκειμένου δε να μη δημιουργούνται αμφιβολίες ως προς τη συμμόρφωση της διάταξης προς τους κανόνες αυτούς, προτείνεται η ενοποίηση των δυο παραγράφων του άρθρου 1 σχ. Π.Δ. ως εξής:

«Στο μέτρο που διενεργείται επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, θεσπίζονται με το παρόν διάταγμα οι ειδικότεροι κανόνες για την εγκατάσταση και λειτουργία σε δημόσιους χώρους συστημάτων λήψης ή καταγραφής ήχου ή εικόνας (εφεξής συστήματα επιτήρησης) κατά τρόπο ώστε να επιτυγχάνονται αποτελεσματικά οι σκοποί που προβλέπονται στο άρθρο 14 του ν.3917/2011 με ταυτόχρονη διασφάλιση των δικαιωμάτων των προσώπων που θίγονται από τη χρήση των συστημάτων αυτών».

2. Άρθρο 2 σχ. Π.Δ.

Με το άρθρο 2 σχ. Π.Δ. προσδιορίζεται η έννοια των «συστημάτων επιτήρησης» προκειμένου η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα να ανταποκρίνεται στις αρχές της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας, αλλά και να πληροί τις απαιτήσεις που προκύπτουν από τις διατάξεις των άρθρων 7, 8, 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ για την «ποιότητα του νόμου» όπως έχουν ερμηνευθεί από το ΔΕΕ και το ΕΔΔΑ.

Με δεδομένη την πρόοδο της τεχνολογίας καθίσταται δυσχερής η εξαντλητική και περιοριστική απαρίθμηση κάθε είδους και τεχνολογίας συσκευών ή συστημάτων καταγραφής εικόνας ή και ήχου. Παρά ταύτα, θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια ειδικότερου προσδιορισμού αυτών. Σε κάθε περίπτωση, συστήματα επιτήρησης περιλαμβανομένων των φορητών από φυσικά πρόσωπα (π.χ. wearables) ή μεταφερόμενων από οχήματα όπως π.χ. των συστημάτων μη επανδρωμένων

⁵⁶ Βλ. την από 28.01.2018 Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής COM (2018) 43 final “*Stronger protection, new opportunities - Commission guidance on the direct application of the General Data Protection Regulation as of 25 May 2018*” σελ. 10.

αεροσκαφών (ΣμηΕΑ, UAV's ή RPAS ή drones), θα πρέπει να λειτουργούν σύμφωνα προς το οικείο νομοθετικό πλαίσιο.

Επισημαίνεται ειδικότερα ότι η χρήση τεχνολογικών μέσων επιτήρησης οφείλει να γίνεται τόσο με σεβασμό στο ειδικό πλαίσιο λειτουργίας των μέσων αυτών, όσο και στη νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Για παράδειγμα, ο υπ' αριθ. Δ/ΥΠΑ/21860/1422 Κανονισμός για το γενικό πλαίσιο πτήσεων της ΥΠΑ (ΦΕΚ Β'3152/2016) δίνει, στο άρθρο 2 παρ. 2 αυτού, την ευχέρεια σε κρατικούς φορείς να υπαγάγουν τα ΣμηΕΑ που χρησιμοποιούν στις διατάξεις του. Περαιτέρω, όπως επισημαίνει η ΟΕ του άρθ. 29,⁵⁷ η χρήση ΣμηΕΑ πρέπει να περιορίζεται για αυστηρά απαριθμημένους και δικαιολογημένους σκοπούς και η χρήση τους να περιορίζεται γεωγραφικά και στον χρόνο. Στο πλαίσιο αυτό το Γαλλικό Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο⁵⁸ απαγόρευσε τη χρήση ΣμηΕΑ για την επιτήρηση των πολιτών λόγω απουσίας κατάλληλου θεσμικού πλαισίου.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι τυχόν εγκατάσταση και χρήση πρόσθετου εξοπλισμού στον οποίο περιλαμβάνεται και λογισμικό που αποσκοπεί σε *«περαιτέρω επεξεργασία της εικόνας και του ήχου»* ενδέχεται να αφορά διαφορετική, αυτοτελή και διακριτή επεξεργασία σε σχέση με την αρχική συλλογή, αποθήκευση και διατήρηση του υλικού, όπως π.χ. σε περίπτωση χρήσης λογισμικού αναγνώρισης και ταυτοποίησης προσώπου (facial recognition) ή και ενδεχομένως σε περίπτωση χρήσης τεχνητής νοημοσύνης. Σε εκείνη την περίπτωση θα πρέπει να τηρούνται επίσης όλες οι αρχές επεξεργασίας και νομιμότητας, καθώς και οι απαιτήσεις σεβασμού των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις των άρθρων 7, 8, 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ. Στην ίδια κατεύθυνση βρίσκεται και η πρόσφατη ανακοίνωση⁵⁹ του ΕΣΠΔ με την οποία επισημαίνεται ότι η χρήση υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης για σκοπούς επιβολής του νόμου, ενδέχεται να μη συνάδει με το θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε. για την προστασία από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

⁵⁷ Βλ. την από 16/6/2015 γνώμη 01/2015 της ΟΕ άρ. 29 on Privacy and Data Protection Issues relating to the Utilisation of Drones, σελ. 11

⁵⁸ Βλ. <https://www.conseil-etat.fr/ressources/decisions-contentieuses/dernieres-decisions-importantes/conseil-d-etat-18-mai-2020-surveillance-par-drones>

⁵⁹ Βλ. https://edpb.europa.eu/news/news/2020/thirty-first-plenary-session-establishment-taskforce-tiktok-response-meps-use_en

3. Άρθρο 3 σχ. Π.Δ.

Στο άρθρο 3 σχ. Π.Δ. προβλέπονται ως σκοποί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που παράγονται με την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης, τόσο η «αποτροπή και η καταστολή» αξιόποινων πράξεων που προβλέπονται από τις περιπτώσεις β' έως δ' του άρθρου 14 παρ. 1 ν. 3917/2011 (εδ. α'), όσο και η διαχείριση της οδικής κυκλοφορίας (εδ. β').

Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς «αποτροπή και καταστολή» αξιόποινων πράξεων του άρθρου 14 παρ. 1 εδ. γ' και δ' ν. 3917/2011 και του άρθρου 3 σχ. Π.Δ. έχει την έννοια και εμπίπτει στους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την μεταγενέστερη Οδηγία 2016/680, όπως ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τις διατάξεις του ν. 4624/2019, όπως προκύπτει και από τις διατάξεις του άρθρου 4 σχ. Π.Δ. που υιοθετεί την σχετική ορολογία και παραπέμπει στις οικείες διατάξεις.

Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την αιτ. σκ. 12 της Οδηγίας 2016/680 το πεδίο εφαρμογής της περιλαμβάνει και αστυνομικές δραστηριότητες που εκτελούνται χωρίς προηγούμενη γνώση εάν ένα περιστατικό αποτελεί ποινικό αδίκημα⁶⁰, ενώ από την αιτ. σκ. 35 προκύπτει ότι οι δραστηριότητες των αρμόδιων αρχών προς επίτευξη των ανωτέρω σκοπών θα πρέπει να καλύπτουν την προστασία των ζωτικών συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων.

Αντίθετα, στο πεδίο εφαρμογής του ΓΚΠΔ και του ν. 4624/2019, με τον οποίο ελήφθησαν μέτρα εφαρμογής του ΓΚΠΔ, εμπίπτει κατ' αρχήν η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς διαχείριση της κυκλοφορίας κατ' άρθ. 14 παρ. 1 εδ. ε' ν. 3917/2011. Σύμφωνα με το άρθρο 3 περ. β' σχ. Π.Δ. στην έννοια της διαχείρισης κυκλοφορίας εμπίπτει η αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων στο οδικό δίκτυο, η ρύθμιση της κυκλοφορίας οχημάτων, καθώς και η πρόληψη και διαχείριση τροχαίων ατυχημάτων, ενώ από την αιτιολογική έκθεση του άρθ. 14 ν. 3917/11 προκύπτει επιπλέον των ανωτέρω ότι «ο όρος διαχείριση της κυκλοφορίας περιλαμβάνει τη βεβαίωση παραβάσεων του Κ.Ο.Κ. [...]» με την επισήμανση ότι υφίσταται και εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 104 παρ. 4 ν. 2696/1999 (όπως ισχύει μετά το ν. 4530/2018) σε συνδυασμό με το Π.Δ. 287/2001 ως προς τις ειδικές

⁶⁰ Όπως π.χ. στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας αστυνομικός (διοικητικής φύσης) έλεγχος που διενεργείται χωρίς υπόνοιες τέλεσης εγκλήματος αποκαλύπτει εν τέλει την τέλεση εγκλήματος.

ηλεκτρονικές τεχνικές συσκευές για τη βεβαίωση παραβάσεων του Κ.Ο.Κ⁶¹. Από τις ανωτέρω διατάξεις και ιδίως από την διάταξη της πρώτης παραγράφου του άρθρου 104 ν. 2696/1999 (όπως ισχύει μετά το ν. 4530/2018) προκύπτει ότι η εν λόγω επεξεργασία λαμβάνει χώρα για τη βεβαίωση διοικητικών παραβάσεων προς επιβολή διοικητικής κύρωσης (προστίμου). Αντίθετα, από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 4 Π.Δ. 287/2001 προκύπτει ότι η διαπίστωση της παραβάσεως του Κ.Ο.Κ. αφορά και αξιόποινες πράξεις που διώκονται σε βαθμό πλημμελήματος και εφαρμογής τυγχάνουν οι διατάξεις του ΚΠΔ⁶².

Από τις εξουσιοδοτικές διατάξεις όμως του άρθρου 14 παρ. 1 ν. 3917/2011 προκύπτει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τη διακρίβωση αξιόποινων πράξεων επιτρέπεται μόνο στις περιοριστικά εκεί προβλεπόμενες περιπτώσεις, οι οποίες σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση αφορούν σοβαρά εγκλήματα, ενώ η χρήση των εν λόγω δεδομένων «[...] θα πρέπει να επιτρέπεται μόνο σε σχέση με αξιόποινες πράξεις που υπάγονται στην ανωτέρω περιοριστική απαρίθμηση». Επιπλέον δε, από τη διάταξη του άρθρου 3 περ. β' τελ. εδ. σχ. Π.Δ. προκύπτει ότι «*Αντικείμενο της καταστολής συνιστά και η απόδειξη τέλεσης αξιόποινων πράξεων και ταυτοποίησης του δράστη*», χωρίς αντίστοιχα να καταλαμβάνει και την περίπτωση β' για τη διαχείριση της κυκλοφορίας.

Από το σύνολο των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι το υπό επεξεργασία σχέδιο δεν έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων για τη διακρίβωση παραβάσεων των κανόνων οδικής κυκλοφορίας, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 104 παρ. 4 του ν. 2696/1999, όπως ισχύει, και του π.δ. 287/2001.

4. Άρθρο 4 σχ. Π.Δ.

Στο άρθρο 4 παρ. 1 σχ. Π.Δ. προβλέπεται αφενός ότι όλες οι δημόσιες αρχές που είναι αρμόδιες για την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη εγκλημάτων ή την εκτέλεση των ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από τις

⁶¹ Βλ. ΓνωμΕισΑΠ 6/2004 (Βέρροιο), ΠοινΔικ 2004, 685.

⁶² «Στις περιπτώσεις που η παράβαση διώκεται σε βαθμό πλημμελήματος, το αντίτυπο της φωτογραφίας ή των φωτογραφιών που προορίζεται για το Δημόσιο Κατήγορο, επισυνάπτεται στη συνταχθείσα σχετική μήνυση και εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του Κ.Π.Δ.».

απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους «θεωρούνται» ως υπεύθυνοι επεξεργασίας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 43 ν. 4624/2019, αφετέρου, ρητά ορίζονται ως υπεύθυνοι επεξεργασίας για την «πρόληψη και την καταστολή εγκλημάτων» τμήμα των ανωτέρω δημοσίων αρχών και δη οι αναφερόμενες στη διάταξη υπηρεσίες «στο βαθμό που η αποστολή τους εμπίπτει ή συναρτάται με το πεδίο εφαρμογής του παρόντος. Σε περίπτωση συναρμοδιότητας ο υπεύθυνος επεξεργασίας ορίζεται από την αρμόδια δημόσια αρχή».

4.1. Η διάκριση μεταξύ των δυο «κατηγοριών» υπευθύνων επεξεργασίας («θεωρούνται» - «ορίζονται») που αφορά το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2016/680 κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 43 επ. ν. 4624/2019 πέραν του ότι τελεί σε σχέση αλληλοαποκλεισμού, επιπλέον, δεν καθίσταται σαφής και κατανοητή, με συνέπεια να παραβιάζονται οι αρχές της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Περαιτέρω, οι εν λόγω διατάξεις δεν πληρούν τις απαιτήσεις της αρχής της νομιμότητας που απορρέουν από τις διατάξεις των άρθρων 7 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ και αφορούν την «ποιότητα» του εθνικού νόμου και δη της έκφανσης της προβλεψιμότητας που επιτάσσει ότι «[...] η νομοθεσία των κρατών μελών, η νομική βάση ή το νομοθετικό μέτρο θα πρέπει να είναι διατυπωμένα με σαφήνεια και ακρίβεια και η εφαρμογή τους να είναι προβλέψιμη για όσους υπόκεινται σε αυτά, όπως απαιτείται από τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (βλ. αιτ. σκ. 33 Οδηγίας 680/16 με αναφορά στον καθορισμό των απαιτήσεων συμβατότητας των εθνικών ρυθμίσεων προς τον ΧΘΔΕΕ και την ΕΣΔΑ).

Περαιτέρω, η έννοια του υπευθύνου επεξεργασίας, η οποία αποτελεί αυτόνομη έννοια του ενωσιακού δικαίου, ως προς το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της αναφέρεται σε σχέση με τον δημόσιο τομέα σε αρχή, δημόσια υπηρεσία, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή άλλον οργανισμό. Η έννοια του υπευθύνου της επεξεργασίας είναι λειτουργική και προορίζεται να κατανείμει αρμοδιότητες εκεί όπου βρίσκεται η πραγματική επιρροή και, επομένως, βασίζεται περισσότερο σε πραγματολογική παρά σε τυπική ανάλυση. Βαρύτητα δίδεται στο λειτουργικό κριτήριο, δηλαδή υπεύθυνος επεξεργασίας είναι αυτός που καθορίζει τον σκοπό ή/και τα ουσιώδη, τουλάχιστον, στοιχεία του τρόπου της επεξεργασίας. Στη δημόσια διοίκηση το λειτουργικό κριτήριο συνάπτεται κατ' αρχήν με τις αρμοδιότητες που απονέμει ο νόμος σε συγκεκριμένη αρχή, υπηρεσία ή νομικό πρόσωπο δημοσίου

δικαίου, οι οποίες, επιπλέον, θα πρέπει στην πράξη να ασκούνται από τον φορέα αυτό. Όπως αναφέρει και η Γνώμη 1/2010⁶³ της Ο.Ε. του Άρθ. 29 (βλ. σελ. 11) *«Η ιδιότητα του υπευθύνου της επεξεργασίας είναι πρωτίστως συνέπεια της πραγματολογικής περίπτωσης ότι μια οντότητα επέλεξε να επεξεργασθεί δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για τους δικούς της στόχους. Πράγματι, ένα απλώς τυπικό κριτήριο δεν θα ήταν αρκετό, για δύο τουλάχιστον λόγους: σε ορισμένες περιπτώσεις, ο τυπικός διορισμός ενός υπευθύνου της επεξεργασίας –ο οποίος προβλέπεται, για παράδειγμα, σε έναν νόμο, μια σύμβαση ή μια κοινοποίηση στην αρχή προστασίας δεδομένων– απλώς θα ελλείπει· σε άλλες περιπτώσεις ενδέχεται ο τυπικός διορισμός να μην ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, αναθέτοντας τυπικά τον ρόλο του υπευθύνου της επεξεργασίας σε έναν φορέα ο οποίος δεν είναι στην πραγματικότητα σε θέση να «καθορίζει»».*

Επίσης, προσδιορίζεται ότι: *«Η έννοια του υπεύθυνου της επεξεργασίας είναι μια λειτουργική έννοια η οποία προορίζεται να κατανείμει αρμοδιότητες εκεί όπου βρίσκεται η πραγματολογική επιρροή και, επομένως, βασίζεται περισσότερο σε πραγματολογική παρά σε τυπική ανάλυση. Συνεπώς, ο καθορισμός του ελέγχου μπορεί ενίοτε να απαιτεί ενδελεχή και μακρά έρευνα. Ωστόσο, η αναγκαιότητα διασφάλισης αποτελεσματικότητας απαιτεί την υιοθέτηση μιας πραγματιστικής προσέγγισης, προκειμένου να εξασφαλισθεί προβλεψιμότητα όσον αφορά τον έλεγχο. Για τον σκοπό αυτό, απαιτούνται γενικές αρχές και πρακτικές παραδοχές για την καθοδήγηση και την απλούστευση της εφαρμογής της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων.»*

Συνεπώς, η θεώρηση στο Σχέδιο του Διατάγματος ως υπευθύνου επεξεργασίας μια υπηρεσιακής δομής της Ελληνικής Αστυνομίας, έστω και σε επίπεδο Γενικής Διεύθυνσης ή Διεύθυνσης, είναι αμφίβολο αν πληροί τα κριτήρια του υπευθύνου επεξεργασίας και τούτο, τόσο διότι ο νόμος απονέμει τις αρμοδιότητες στην αρμόδια δημόσια αρχή (δηλαδή την Ελληνική Αστυνομία) αλλά και διότι οι δομές αυτές είναι αμφίβολο αν διαθέτουν την απαιτούμενη αυτοτέλεια για να αποφασίσουν οι ίδιες σχετικά με τα μέσα της επεξεργασίας.

Μάλιστα, δημιουργείται σύγχυση ως προς τον προσδιορισμό του υπευθύνου επεξεργασίας από το άρθρο 12 του σχ. Π.Δ. στο οποίο αναφέρεται ότι *«η εγκατάσταση συστημάτων επιτήρησης σε σταθερές βάσεις επιτρέπεται ύστερα από απόφαση της αρμόδιας δημόσιας αρχής, που έχει την ιδιότητα του υπεύθυνου*

⁶³ Γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία» - WP 169

επεξεργασίας, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 4 του παρόντος διατάγματος ή της οργανικής μονάδας αυτής στην οποία έχει ανατεθεί η σχετική αρμοδιότητα από την αρμόδια δημόσια αρχή».

Επιπλέον, τόσο η εν λόγω διάκριση, όσο και η πρόβλεψη περί διορισμού του υπευθύνου επεξεργασίας από την αρμόδια δημόσια αρχή όταν διαπιστώνεται συναρμοδιότητα, δεν βρίσκει έρεισμα στις διατάξεις του ΓΚΠΔ, της Οδηγίας 2016/680 και του ν. 4624/2019. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 26 του ΓΚΠΔ και το άρθρο 61 του ν. 4624/2019 (άρθρο 21 της Οδηγίας), σε περίπτωση που δύο ή περισσότεροι υπεύθυνοι επεξεργασίας καθορίζουν από κοινού τους σκοπούς και τα μέσα της επεξεργασίας, καθίστανται από κοινού υπεύθυνοι επεξεργασίας. Στο βαθμό δε που τα καθήκοντα και οι ευθύνες τους δεν προβλέπονται από τον νόμο, απαιτείται έγγραφη συμφωνία, ώστε να καθορίζονται με διαφανή τρόπο οι υποχρεώσεις τους, ιδίως σε σχέση με την ικανοποίηση των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων.

4.2. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 4 σχ. Π.Δ. που αφορά τους υπευθύνους επεξεργασίας για τους σκοπούς της διαχείρισης κυκλοφορίας ομοίως δεν καθίσταται σαφές ποια υπηρεσία ορίζεται ως υπεύθυνος επεξεργασίας, καθώς αφενός προβλέπεται ότι η «*η προϊσταμένη αρχή της υπηρεσίας που εγκαθιστά το σύστημα*» έχει «*τις υποχρεώσεις υπευθύνου επεξεργασίας*», χωρίς να ορίζεται όμως ρητά ως υπεύθυνος επεξεργασίας, αφετέρου, παρέχεται εναλλακτικά και χωρίς προσδιορισμό των οικείων προϋποθέσεων, η επιλογή ορισμού έτερου υπευθύνου επεξεργασίας με βάση το άρθρο 4 παρ. 1 τελ. εδ. σχ. Π.Δ. Επιπλέον, από την ίδια διάταξη προβλέπεται η δυνατότητα διορισμού και άλλων υπηρεσιών, αλλά και του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών ως «*από κοινού υπευθύνων επεξεργασίας*». Ως εκ τούτου καθίσταται δυσχερές, αν όχι αδύνατος, ο προσδιορισμός του υπευθύνου επεξεργασίας από τα υποκείμενα των δεδομένων κατά παραβίαση των αρχών επεξεργασίας και των απαιτήσεων συμβατότητας προς τον ΧΘΔΕΕ και την ΕΣΔΑ, σύμφωνα με όσα γίνονται δεκτά ανωτέρω

Όσον αφορά στην από κοινού χρήση συστημάτων επιτήρησης τα οποία έχουν αρχικά εγκατασταθεί από άλλη δημόσια αρχή ή στην εγκατάσταση συστημάτων επιτήρησης από κοινού με άλλη δημόσια αρχή, η οποία είναι αρμόδια για διαφορετικό σκοπό επεξεργασίας, αυτό προϋποθέτει, σύμφωνα με το άρθρο 26 του

ΓΚΠΔ και το άρθρο 61 του ν. 4624/2019 (άρθρο 21 της Οδηγίας), κατάλληλη συμφωνία, όπως περιγράφηκε ανωτέρω.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι τυχόν διασύνδεση συστημάτων επιτήρησης και άλλων συστημάτων αρχειοθέτησης ή αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστά αυτοτελείς και ενδεχομένως μεταγενέστερες ή περαιτέρω πράξεις επεξεργασίας και για τη νόμιμη διενέργεια τους πρέπει, αφενός να τηρούνται όλες οι αρχές νόμιμης επεξεργασίας και οι απαιτήσεις που προκύπτουν από τις διατάξεις του δικαίου της Ε.Ε⁶⁴ και αφετέρου, να λαμβάνονται πρόσθετες διασφαλίσεις για τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων, λόγω της εγγενούς δυνατότητας συνδυασμού δεδομένων για διαφορετικούς σκοπούς.

5. Άρθρο 5 σχ. Π.Δ.

5.1. Με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 5 σχ. Π.Δ. τίθεται ως προϋπόθεση λειτουργίας των συστημάτων επιτήρησης η εφαρμογή της αρχής της αναγκαιότητας και της προσφορότητας, ως εκφάνσεων της αρχής της αναλογικότητας εν ευρεία εννοιά⁶⁵. Σημειώνεται ότι ενώ στην παρ. 1 γίνεται λόγος μόνο για λειτουργία των συστημάτων επιτήρησης, στην παρ. 2 προστίθεται και η εγκατάσταση αυτών. Η συμπερίληψη της «εγκατάστασης» των συστημάτων επιτήρησης στην παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 12 του σχ. Π.Δ. θα παρείχε πληρέστερη και με μεγαλύτερη σαφήνεια προστασία στα δικαιώματα των υποκειμένων, σύμφωνα και με τις απαιτήσεις περί προβλέψιμου και άρα ποιοτικού νόμου.

Από την ίδια διάταξη δεν προκύπτει με σαφήνεια ο χρόνος ενεργοποίησης των συστημάτων επιτήρησης σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Και ενώ η διαχείριση της οδικής κυκλοφορίας θα μπορούσε υπό προϋποθέσεις να δικαιολογήσει τη συνεχή λειτουργία των καμερών π.χ. για την παρακολούθηση και βελτίωση των πυκνωμάτων στις οδικές αρτηρίες, δεν ισχύει το ίδιο για λόγους διακρίβωσης αξιόποινων πράξεων (αναλόγως βεβαίως του συστήματος επιτήρησης), οπότε η

⁶⁴ Βλ. Ομάδα Εργασίας αρ. 29, Γνώμη 4/2004 (WP89) για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοεπιτήρησης, σελ. 27.

⁶⁵ Σχετικά βλ. Γνώμη 01/2014 (WP211) Ομάδας Εργασίας αρ. 29 σχετικά με την εφαρμογή της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας και την προστασία των δεδομένων στον τομέα της επιβολής της νομοθεσίας, Ευρωπαϊός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων, Assessing the necessity of measures that limit the fundamental right to the protection of personal data: A Toolkit, 11-4-2017.

επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να είναι σύμφωνη όχι μόνο με τις αρχές της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας, αλλά επιπλέον και με την αρχή του περιορισμού του σκοπού σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας εν ευρεία εννοία. Θα πρέπει επομένως να προσδιοριστούν στο Π.Δ. οι προϋποθέσεις ενεργοποίησης – θέσης σε λειτουργία του συστήματος επιτήρησης για όλες τις προβλεπόμενες περιπτώσεις, όπως π.χ. κατά τη διάρκεια επεισοδίων σε δημόσια συνάθροιση⁶⁶.

5.2. Κατά την δεύτερη παράγραφο του άρθρου 5 σχ. Π.Δ. *«η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης περιορίζεται στο συγκεκριμένο χώρο για τον οποίο κρίνεται απαραίτητη η επιτήρηση και δεν μπορεί να εκτείνεται σε ευρύτερη περιοχή»*. Με την εν λόγω διάταξη αφενός δεν προβλέπονται τα κριτήρια με βάση τα οποία αξιολογείται ως απαραίτητη η επιτήρηση σε συγκεκριμένο χώρο, αφετέρου δεν προβλέπονται οι αναγκαίες διαδικαστικές προϋποθέσεις και οι επιβαλλόμενες εγγυήσεις επίβλεψης και ελέγχου του συναφούς μέτρου καθώς π.χ. δεν προσδιορίζεται το πρόσωπο που λαμβάνει τη σχετική απόφαση, ούτε όμως προβλέπονται εγγυήσεις επίβλεψης και ελέγχου τόσο ως προς τη λήψη της απόφασης, όσο και ως προς τη λειτουργία του συστήματος, άρα την επεξεργασία δεδομένων.

5.3. Η πρόβλεψη περί του επιτρεπτού της λήψης εικόνας (και όχι ήχου) τρίτου προσώπου⁶⁷ (προφανώς αμέτοχου στο έγκλημα⁶⁸), εφόσον τούτο είναι αναγκαίο (ή και αναπόφευκτο) για την επίτευξη των σκοπών επεξεργασίας είναι σύμφωνη προς την απαίτηση προσδιορισμού των διαφορετικών κατηγοριών υποκειμένων των δεδομένων, όπως εξάλλου επιτάσσεται και από τις διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 2016/680 και 70 του ν. 4624/2019, τηρουμένου του τεκμηρίου αθωότητας (βλ. αιτ. σκ. 31 Οδηγίας 2016/680).

5.4. Η πρόβλεψη περί του επιτρεπτού της εστίασης (zoom) της εικόνας για τη διαπίστωση πράξεων που εμπίπτουν στους επιδιωκόμενους σκοπούς αφορά μια

⁶⁶ Βλ. Συμεωνίδου Καστανίδου, Προσωπικά Δεδομένα και Διαδηλώσεις, με αφορμή τη 14/2007 ΓνΕισΑΠ Σανιδά σε ΠοινΔικ 2007, ιδίως σελ. 1281.

⁶⁷ Σχετικά βλ. Γνώμη 01/2013 (WP201) της Ομάδας Εργασίας αρ. 29 με την οποία παρέχονται στοιχεία που θα τροφοδοτήσουν τις συζητήσεις σχετικά με την πρόταση οδηγίας για την προστασία των δεδομένων στους τομείς της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις.

⁶⁸ Πρβλ. άρθρο 254 παρ. 4 ΚΠΔ.

ειδικότερη και αυτοτελή κατηγορία υποκειμένων των δεδομένων, καθώς τίθεται πλέον στο στόχαστρο συγκεκριμένο πρόσωπο, προκειμένου να διαπιστωθεί η τέλεση πράξεων που εμπίπτουν στους επιδιωκόμενους σκοπούς. Όταν η εστίαση και η στόχευση συγκεκριμένου προσώπου ή αντικειμένου (π.χ. οχήματος) που δύναται να οδηγήσει σε ταυτοποίηση αποσκοπεί στη διακρίβωση εγκλημάτων, τότε η πράξη της επεξεργασίας δια της εστίασης της κάμερας φέρει χαρακτηριστικά ποινικοδικονομικής ανακριτικής πράξης με όσα συνεπάγεται σε επίπεδο εφαρμογής της οικείας νομοθεσίας, περιλαμβανομένων των απαιτούμενων σχετικών εγγυήσεων ελέγχου και επίβλεψης. Σε αυτό το πλαίσιο διαπιστώνεται η απουσία νομοθετικής πρόβλεψης ορισμού ενός εκπροσώπου ανεξάρτητης και αμερόληπτης διοικητικής αρχής ή δικαστικού/εισαγγελικού λειτουργού που θα αποφασίζει εκ των προτέρων ή θα ελέγχει ή θα επιβλέπει την διαδικασία εστίασης καθώς και τις μεταγενέστερες εξαρτημένες πράξεις επεξεργασίας (π.χ. επιλογής) του συναφούς υλικού.

Τέλος, καθίσταται σαφές εν όψει των ανωτέρω ότι η εστίαση της εικόνας δεν επιτρέπεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν έχουν τελεσθεί παράνομες πράξεις, όπως π.χ. στην περίπτωση πρόληψης μελλοντικών αξιόποινων πράξεων κατ' άρθ. 3 περ. α' σε συνδ. με άρθ. 8 παρ. 1 σχ. Π.Δ.

5.5. Σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 5 σχ. Π.Δ. «ο υπεύθυνος επεξεργασίας εξασφαλίζει την επαναφορά της κάμερας στην προκαθορισμένη εστίαση». Προκειμένου να καθίσταται δυνατή η επαλήθευση της νομιμότητας της εστίασης και άρα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να προβλεφθεί ρητά, είτε στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου, είτε με ρητή προσθήκη στο άρθρο 11 παρ. 3 περ. ε' σχ. Π.Δ., είτε και συνδυαστικά η υποχρέωση να τηρούνται τα αρχεία καταγραφής (log files) για την εστίαση σύμφωνα με τις επιταγές που απορρέουν από τις διατάξεις των άρθρων 25 Οδηγίας 2016/680 (βλ. αιτ. σκ. 57) και 74 ν. 4624/2019 αλλά και τη νομολογία του ΕΔΔΑ⁶⁹.

5.6. Με τη παράγραφο 4 του άρθρου 5 σχ. Π.Δ. «επιτρέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης σε δημόσιους χώρους, όταν...υπάρχει ανάγκη

⁶⁹ Ad hoc Kennedy v. the United Kingdom, 26839/05, 18.5.2010, § 165, Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 272.

ιδιαίτερης προστασίας συγκεκριμένων χώρων, κτιρίων, εγκαταστάσεων ή προσώπων», όπως αναλυτικά περιγράφονται εν συνεχεία από την ίδια διάταξη.

Όπως διατυπώνεται η εν λόγω διάταξη φαίνεται να εκφεύγει της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 14 παρ. 1, 3 και 4 ν. 3917/11 και των σκοπών επεξεργασίας του άρθρου 3 σχ Π.Δ. καθώς, ενώ θεσπίζονται κατ' άρθ. 1 παρ. 1 σχ. Π.Δ. οι ειδικότεροι κανόνες για την εγκατάσταση και λειτουργία σε δημόσιους χώρους συστημάτων επιτήρησης και προσδιορίζεται κατ' άρθ. 14 παρ. 3 ν. 3917/11 η έννοια των δημόσιων χώρων, εντούτοις, προβλέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης εξαιτίας της αναγκαιότητας ιδιαίτερης προστασίας συγκεκριμένων χώρων, κτιρίων, εγκαταστάσεων ή προσώπων, χωρίς να προκύπτει ρητά ότι εμπίπτουν στους σκοπούς επεξεργασίας του άρθ. 3 σχ. Π.Δ. Θα πρέπει επομένως η σχετική διάταξη να αναδιατυπωθεί ώστε να συσχετιστεί με τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

5.7. Στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 5 σχ. Π.Δ. προβλέπεται ότι «*η λειτουργία φορητών καμερών επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση που υπάρχει άμεσος σοβαρός κίνδυνος τέλεσης αξιόποινης πράξης από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 3 του παρόντος διατάγματος*», χωρίς όμως να προσδιορίζεται το πρόσωπο που λαμβάνει την σχετική απόφαση ή οι διαδικαστικές προϋποθέσεις, όροι και εγγυήσεις λήψης του σχετικού μέτρου.

Σε αυτό το πλαίσιο διαπιστώνεται η απουσία νομοθετικής πρόβλεψης ορισμού ενός εκπροσώπου ανεξάρτητης και αμερόληπτης διοικητικής αρχής ή δικαστικού/εισαγγελικού λειτουργού που θα αποφασίζει εκ των προτέρων ή θα ελέγχει ή θα επιβλέπει την διαδικασία εστίασης καθώς και τις μεταγενέστερες εξαρτημένες πράξεις επεξεργασίας (π.χ. επιλογής) του συναφούς υλικού.

5.8. Σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 5 σχ. Π.Δ. «*επιτρέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης σε συγκεκριμένα σημεία του οδικού δικτύου εφόσον είναι αναγκαίο ιδίως για την αποτροπή τροχαίων ατυχημάτων, τον έλεγχο και τη διαχείριση της κυκλοφορίας, υπό την προϋπόθεση της αρχής της αναλογικότητας*». Τέτοια ευχέρεια ενδεικτικής νομοθετικής ρύθμισης («ιδίως») δεν παρέχεται από την εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 14 παρ. 1 εδ. ε' ν. 3917/2011, η οποία επιτρέπει την εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης αποκλειστικά για λόγους διαχείρισης της κυκλοφορίας.

6. Άρθρο 6 σχ. Π.Δ.

Η επιτήρηση δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων είναι πολύ σημαντικό ζήτημα γιατί συνδέεται με την άσκηση του ατομικού δικαιώματος του συνέρχεσθαι (άρθρο 11 Συντ.), ενώ πολλές φορές τα εκδηλούμενα στις συναθροίσεις προσωπικά δεδομένα εμπίπτουν στην κατηγορία των ειδικών κατηγοριών (ευαίσθητων) δεδομένων (π.χ. πολιτικές συναθροίσεις).

Υπό το πρίσμα αυτό, είναι συνταγματικά προβληματικό η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης δημόσιων συναθροίσεων να ανατίθεται αορίστως σε «αρμόδια δημόσια αρχή». Θα πρέπει να πρόκειται για δικαστικό/εισαγγελικό λειτουργό που να πληρεί τις προϋποθέσεις της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των άρθρων 87 επ. Συντ. Το πρόσωπο αυτό θα πρέπει να είναι αρμόδιο για να κρίνει και εάν υπάρχει κίνδυνος για τη ζωή ή σωματική ακεραιότητα προσώπου (τελευταίο εδάφιο της παρ. 1).

Οι περιπτώσεις στις οποίες επιτρέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης δημόσιων συναθροίσεων δεν μπορεί να είναι διαφορετικές από αυτές που προβλέπονται στην εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 14 του ν. 3917/2011. Πρέπει συνεπώς οι διατάξεις των περιπτώσεων α) και β) να αναδιατυπωθούν, ώστε οι περιπτώσεις επιτρεπτής εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων επιτήρησης δημόσιων υπαίθριων συναντήσεων να αντιστοιχούν στους σκοπούς του άρθρου 14 του ν. 3917/2011. Ιδίως πρέπει να τονισθεί ότι η «απειλή σοβαρής διατάραξης της κοινωνικοοικονομικής ζωής σε ορισμένη περιοχή» αποτελεί υπό προϋποθέσεις λόγο κατ' εξαίρεση απαγόρευσης μιας συνάθροισης κατά το άρθρο 11 παρ. 2 Συντ. και όχι παρακολούθησής της.

7. Άρθρο 7 σχ. Π.Δ.

Κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 7 σχ. Π.Δ. η τεχνική δυνατότητα των συστημάτων επιτήρησης για τη λήψη και επεξεργασία ήχου στο μέτρο που καθιστούν δυνατή την ταυτοποίηση προσώπων πρέπει να είναι απενεργοποιημένη. Κατ' εξαίρεση, κατόπιν σχετικής εντολής ή έγκρισης της εισαγγελικής αρχής η επεξεργασία δεδομένων ήχου επιτρέπεται στο μέτρο που είναι απολύτως αναγκαία για τον εντοπισμό και την αναγνώριση προσώπων που διαπράττουν (προφανώς επ'

αυτοφώρω) τις αναφερόμενες στο άρθρο 3 αξιόποινες πράξεις, εφόσον η διερεύνηση των ανωτέρω αξιοποιούνων πράξεων είναι αδύνατη ή ουσιαστικά δυσχερής χωρίς αυτή.

Η λήψη και επεξεργασία δεδομένων ήχου για την διακρίβωση των αναφερομένων στο άρθρο 3 του σχ. Π.Δ. αξιοποιούνων πράξεων στο μέτρο που στοχοποιείται συγκεκριμένο πρόσωπο αφορά μια ειδικότερη και αυτοτελή κατηγορία επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁷⁰, αντίστοιχη προς εκείνη της εστίασης (zoom) της εικόνας και φέρει επίσης χαρακτηριστικά ποινικοδικονομικής ανακριτικής πράξης με όσα συνεπάγεται σε επίπεδο εφαρμογής της οικείας νομοθεσίας, περιλαμβανομένων των απαιτούμενων εγγυήσεων ελέγχου και επίβλεψης.

Σε περίπτωση κατά την οποία η λήψη και επεξεργασία δεδομένων ήχου αφορά την επικοινωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων, ακόμη και εάν λαμβάνει χώρα σε δημόσιο χώρο, εφαρμογής τυγχάνουν, πέραν των διατάξεων του άρθρου 9^A Σ., και εκείνες του άρθ. 19 παρ. 1 Σ. για την ελευθερία και το απόρρητο των επικοινωνιών, τηρουμένων των σχετικών προϋποθέσεων⁷¹, το οποίο καταλαμβάνει και κάθε ενώπιος ενωπίω (δια ζώσης) προφορική επικοινωνία⁷², υπό την προϋπόθεση ότι υπάγεται στην προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών⁷³, ενώ σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ η καταγραφή επικοινωνιών ενώπιος ενωπίω για την διακρίβωση εγκλημάτων⁷⁴ ή με σκοπό να ληφθεί δείγμα φωνής προς ταυτοποίηση⁷⁵ εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του άρθρου 8 παρ. 1 ΕΣΔΑ.

Το απόρρητο των επικοινωνιών προστατεύεται από το άρθρο 19 παρ. 1 Σ. ως απολύτως απαραβίαστο, ο δε περιορισμός του επιτρέπεται με εκτελεστικό νόμο με τον οποίο ορίζονται οι εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Με τον εκτελεστικό του άρθρου 19 παρ. 1 Σ. νόμο 2225/1994 σε

⁷⁰ Βλ. Practical guide on the use of personal data in the police sector, Council of Europe, Consultative Committee of the Convention for the protection of individuals with regard to automatic processing of personal data, T-PD(2018)01, 15-02-2018.

⁷¹ Σχετικά βλ. Π. Γ. Μαντζούφα, Προστασία προσωπικών δεδομένων και δημόσια ασφάλεια. Οι σταθμίσεις της ΑΠΔΠΧ στις αποφάσεις για την χρήση καμερών κλειστού κυκλώματος σε υπαίθριους χώρους σε Πρακτικά ηλεκτρονικής παρακολούθησης σε υπαίθριους χώρους, όπ.π., σελ. 68.

⁷² Σχετικά βλ. Γ. Καμίνη, Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, εκδ. Σάκκουλα, 1998, σελ. 208.

⁷³ Αναλυτικά βλ. Γ. Τσόλια, Απόρρητο ηλεκτρονικών επικοινωνιών II, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας 2013.

⁷⁴ Elahi v. the United Kingdom, 30034/04, 20.6.2006· Heglas v. the Czech Republic, 5935/02, 1.3.2007. και Wisse v. France, 71611/01, 20.12.2005, Αρμ 2008.1098 επ., παρατ. Ακριβοπούλου/Παπαδοπούλου.

⁷⁵ P.G. and J.H. v. the United Kingdom, 44787/98, 25.9.2001, §§ 59-60.

συνδυασμό με τον ν. 3115/2003 και Π.Δ. 47/2005 προβλέφθηκε η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών μόνο για τις περιπτώσεις που λαμβάνει χώρα δια των παρόχων υπηρεσιών μέσω δημοσίων δικτύων επικοινωνιών, χωρίς να καταλαμβάνει τις περιπτώσεις δια ζώσης επικοινωνίας⁷⁶, η οποία και διατηρείται απολύτως απαραβίαστη με βάση τις διατάξεις αυτές⁷⁷. Αντιθέτως, με τη διάταξη του άρθρου 254 παρ. 1 περ. ε' ΚΠΔ επιτρέπεται η διενέργεια της ειδικής ανακριτικής πράξης της «καταγραφής της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα» για τα περιοριστικά προβλεπόμενα εγκλήματα της παρ. 1 και με την τήρηση των εγγυήσεων και των διαδικασιών των παρ. 2-5 του ίδιου άρθρου που περιλαμβάνουν την έκδοση βουλεύματος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Σύμφωνα με τη παράγραφο 6 του άρθρου 254 ΚΠΔ «οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά τη διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους, των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος».

Η διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2 σχ. Π.Δ. με την οποία επιτρέπεται η ακρόαση και καταγραφή δεδομένων ήχου, περιλαμβανομένης και τυχόν δια ζώσης επικοινωνίας φυσικών προσώπων σε δημόσιο χώρο, στο μέτρο που αφορά προστατευόμενη από τα άρθρα 9^A και 19 παρ. 1 Σ. επικοινωνία, συνιστά περιορισμό του ατομικού δικαιώματος, ο οποίος επιτρεπτός επιβάλλεται εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του τελευταίου αυτού άρθρου αλλά και εκείνων των άρθρων 7, 8, 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ. Εάν επομένως θεωρηθεί ότι η διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2 σχ. Π.Δ., στο μέτρο που αφορά την ακρόαση και καταγραφή προστατευόμενης συνταγματικά επικοινωνίας, συνιστά εκτελεστικό του άρθρου 19 παρ. 1 Σ., θα πρέπει να περιέχει τις αναγκαίες ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις λήψης και εφαρμογής του συναφούς μέτρου, περιλαμβανομένων των εγγυήσεων της δικαστικής αρχής.

Από το άρθρο 14 παρ. 7 ν. 3917/11 προκύπτει ότι διατάξεις με περιεχόμενο αντίστοιχο προς αυτό του άρθρου 7 παρ. 2 σχ. Π.Δ. εξακολουθούν να ισχύουν, περιλαμβανομένης εκείνης «του άρθρου 253^A παρ. 1 περίπτωση δ' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» και ήδη άρθρου 254 παρ. 1 περ. ε' ΚΠΔ, μετά την κύρωση του

⁷⁶ Βλ. Γ. Τσόλια, Απόρρητο, όπ. π. και ΑΠ 1896/2010 ΠοινΔικ 2011, 1101 επ. με την οποία κρίθηκε ως παράνομο αποδεικτικό μέσο η καταγραφείσα με ειδική συσκευή συνομιλία σε ανοικτή ακρόαση που αφορά την διενέργεια ανακριτικής πράξης εκτός της χρήσης δημοσίου δικτύου επικοινωνιών.

⁷⁷ Σχετικά βλ. Γ. Καμίνι, όπ.π., 209.

νέου ΚΠΔ με το ν. 4620/2019. Η τελευταία διάταξη ταυτίζεται ως προς τον τρόπο και τον σκοπό επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με εκείνην του άρθρου 7 παρ. 2 σχ. Π.Δ.

Τυχόν επεξεργασία των δεδομένων ήχου σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 7 παρ. 2 σχ. Π.Δ. ως έχει δεν θα ήταν σύμφωνη με τις επιταγές του άρθρου 19 παρ. 1 Σ., σύμφωνα με τα προεκτεθέντα.

Περαιτέρω, ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία η λήψη και επεξεργασία δεδομένων ήχου δεν συνιστά παραβίαση του απορρήτου της επικοινωνίας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 19 παρ. 1 Σ., η ρύθμιση του άρθρου 7 παρ. 2 του Σχ. ΠΔ είναι ατελής και αντίθετη προς τις αρχές της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας που διέπουν την επεξεργασία των δεδομένων, διότι η πρόβλεψη παροχής αποφασιστικής αρμοδιότητας στην εισαγγελική αρχή δια «σχετικής εντολής ή έγκρισής» της είναι παντελώς αόριστη, αφού δεν προσδιορίζεται ιδίως ποια είναι η καθ' ύλη αρμόδια εισαγγελική αρχή, ποια είναι η διαδικασία και ο τρόπος παροχής της «σχετικής εντολής» ή της μεταγενέστερης «έγκρισης», ούτε όμως προβλέπεται η διαδικασία καταστροφής των δεδομένων σε περίπτωση μη έγκρισης της εν λόγω λήψης και επεξεργασίας δεδομένων ήχου. Εξάλλου, η εν λόγω διάταξη ως έχει, θα παραβίαζε εκ πλαγίου τις διατάξεις του άρθρου 254 παρ. 1 περ. ε', 2-6 ΚΠΔ καθώς θα επιτρεπόταν η ακρόαση και καταγραφή δεδομένων ήχου για αξιόποινες πράξεις ήσσονος βαρύτητας και με μειωμένες ουσιαστικές και διαδικαστικές διασφαλίσεις σε σχέση με τα αντίστοιχα προβλεπόμενα από τον ΚΠΔ, παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τις αρχές της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας που διέπουν την επεξεργασία των δεδομένων.

8. Άρθρο 8 σχ. Π.Δ.

8.1. Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3 σχ. Π.Δ. τα δεδομένα που συλλέγονται στο πλαίσιο της εφαρμογής των διατάξεων για τις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις διατηρούνται έως 48 ώρες και καταστρέφονται αυτόματα, εκτός εάν εφαρμογής τυγχάνουν οι διατάξεις του άρθρου 8 σχ. Π.Δ. Κατ' άρθ. 8 παρ. 1 σχ. Π.Δ. διατηρούνται για δεκαπέντε (15) ημέρες τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κάθε φυσικού προσώπου που εισήλθε στο πεδίο λήψης ή καταγραφής των συστημάτων επιτήρησης. Σε περίπτωση κατά την οποία δεδομένα που έχουν διατηρηθεί έως 48

ώρες κατ' άρθρ. 6 παρ. 3 σχ. Π.Δ. ή για δεκαπέντε ημέρες κατ' άρθρ. 8 παρ. 1 σχ. Π.Δ. και είναι χρήσιμα και αναγκαία για την ταυτοποίηση φυσικού προσώπου προς διακρίβωση αξιόποινων πράξεων, αποθηκεύονται και διατηρούνται προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και μέχρι του πέρατος αυτής με την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης ή την οριστική παύση της ποινικής δίωξης ή την παραγραφή του εγκλήματος. Τέλος, προβλέπεται η διατήρηση δεδομένων έως δέκα (10) έτη για πρόσωπα τα οποία χαρακτηρίζονται ως ύποπτα μελλοντικής τέλεσης εγκλημάτων.

Από την ανωτέρω διάταξη προκύπτει η κατ' αρχήν σύμφωνη προς τις διατάξεις των άρθρων 6 Οδηγίας 2016/680 και 70 ν. 4624/2019 διάκριση μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών υποκειμένων των δεδομένων που συνεπάγεται και την αντίστοιχη δημιουργία διακριτών συστημάτων αρχειοθέτησης.

Επισημαίνεται πάντως ότι το σχ. Π.Δ. δεν περιλαμβάνει διατάξεις σε σχέση με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ανηλίκων (βλ. αιτ. σκ. 50 Οδηγίας 2016/680)⁷⁸.

8.2. Το χρονικό διάστημα της διατήρησης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επί δεκαπέντε (15) ημέρες αξιολογείται ως εύλογο, σύμφωνα και με την υπ' αριθ. 1/2011 Οδηγία της Αρχής. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης (άρθρο 5 στοιχ. ε' του ΓΚΠΔ), θα πρέπει – κατ' αναλογία και με την ως άνω Οδηγία της Αρχής - να διατυπωθεί ότι τα δεδομένα τηρούνται κατά μέγιστο για χρονικό διάστημα δεκαπέντε (15) ημερών από τη συλλογή τους.

8.3. Η αποθήκευση, διατήρηση και εν γένει επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συγκεκριμένου φυσικού προσώπου προς διακρίβωση αξιόποινων πράξεων από την πλευρά του προϋποθέτει ότι έλαβε ήδη την ιδιότητα του υπόπτου κατ' άρθρ. 244 ΚΠΔ ή κατηγορουμένου κατ' άρθρ. 72 ΚΠΔ εφαρμοζομένων των διατάξεων του ΚΠΔ και ειδικών ποινικών νόμων, ώστε η σχετική επεξεργασία να φέρει τα χαρακτηριστικά ποινικοδικονομικών (προ) ανακριτικών πράξεων ή ερευνών. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 8 παρ. 1 σχ. Π.Δ. επιτάσσεται η διαγραφή των εν λόγω δεδομένων μετά το πέρας της οικείας δικαστικής διαδικασίας χωρίς όμως να

⁷⁸ Επίσης βλ. Γνώμη 3/2015 Ομάδας Εργασίας αρ. 29 on the draft directive on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and the free movement of such data (WP233), 01-12-2015.

προσδιορίζεται η διαδικασία διαγραφής, ούτε το αρμόδιο πρόσωπο που διατάσσει τη διαγραφή των εν λόγω δεδομένων, όπως π.χ. αντίστοιχα στην περίπτωση του άρθρου 6 ν. 3917/11.

Σε αυτό το πλαίσιο διαπιστώνεται η απουσία νομοθετικής πρόβλεψης ορισμού ενός εκπροσώπου ανεξάρτητης και αμερόληπτης διοικητικής αρχής ή δικαστικού/εισαγγελικού λειτουργού που θα αποφασίζει εκ των προτέρων ή θα ελέγχει ή θα επιβλέπει την διαδικασία εστίασης καθώς και τις μεταγενέστερες εξαρτημένες πράξεις επεξεργασίας (π.χ. επιλογής) του συναφούς υλικού.

Θα πρέπει επομένως η εν λόγω διάταξη να καταστεί σαφής και πλήρης, ώστε να τηρούνται οι αρχές που διέπουν την επεξεργασία των δεδομένων.

8.4. Στα δύο τελευταία εδάφια της παρ. 1 του άρθρου 8 σχ. Π.Δ. προβλέπεται η διατήρηση για χρονικό διάστημα έως δέκα (10) ετών, δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα *«όταν υπάρχουν δικαιολογημένες υπόνοιες ότι το συγκεκριμένο άτομο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα είναι ύποπτο για την προπαρασκευή ή την διάπραξη στο μέλλον των ως άνω αξιόποινων πράξεων»*.

8.4.1. Από την διάταξη αυτή σε συνδυασμό με τις λοιπές προβλέψεις της ίδιας παραγράφου προκύπτει ότι δημιουργείται μια ακόμη κατηγορία υποκειμένων των δεδομένων που αφορά τον ύποπτο μελλοντικής τέλεσης εγκλημάτων σε αντιδιαστολή προς την κατηγορία και την έννοια του υπόπτου της ποινικής δίκης υπό ευρεία έννοια που προϋποθέτει ήδη την ύπαρξη αξιόποινης πράξης (βλ. άρθ. 244 ΚΠΔ)⁷⁹. Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς αποτροπή μελλοντικού εγκλήματος υπάγεται στην προληπτική δραστηριότητα της Ελληνικής Αστυνομίας (π.χ. βλ. άρθ. 74 παρ. 15, 93 παρ. 1, 94, 96 και 99 Π.Δ. 141/1991) και αφορά τις λεγόμενες «αστυνομικές έρευνες» διοικητικής φύσης⁸⁰ σε αντιδιαστολή προς τις λεγόμενες «(προ)ανακριτικές έρευνες» ποινικοοικονομικού χαρακτήρα που αφορούν τη διακρίβωση και άρα και την καταστολή υφιστάμενου εγκλήματος⁸¹ (π.χ. βλ. άρθ. 93 παρ. 2, 95 Π.Δ. 141/91)⁸².

⁷⁹ Για την διάκριση μεταξύ των δυο εννοιών υπόπτου βλ. Ν. Λίβου, Η δικονομική θέση των καθ' ων υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος (Μια επισκόπηση de lege lata και de lege ferenda), ΠοινΧρ ΜΕ, 1103 επ.

⁸⁰ Βλ. ΓνωμΕισΑΠ 16/2007 (Μακρή), ΠοινΧρ 2009, 373 επ.

⁸¹ Βλ. ΓνωμΕισΑΠ 16/2007, ΠοινΔικ 2008, 431 επ.

⁸² Για τη διάκριση μεταξύ αστυνομικών και ανακριτικών ερευνών βλ. Ν. Λίβο, όπ.π., Γ. Τριανταφύλλου, Η ρύθμιση και η λειτουργία των ερευνών κατά τον ΚΠΔ, σειρά Ποινικά αρ. 41, εκδ.

Από τις διατάξεις της Οδηγίας 2016/680 όπως ενσωματώθηκε με τον ν. 4624/2019 προκύπτει ότι επιτρέπεται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές και για τον σκοπό της πρόληψης ποινικών αδικημάτων, διακρίνοντας μάλιστα κατ' άρθ. 70 παρ. 1 περ. β' ν. 4624/2019 σε πρόσωπα «για τα οποία υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύεται ότι πρόκειται να διαπράξουν ποινικό αδίκημα», εισάγοντας κατ' ουσίαν «προληπτικά μέτρα»⁸³.

Το ΕΔΔΑ όλως προσφάτως στην υπόθεση *P.N. v. Germany*⁸⁴ έκρινε ότι η συλλογή και διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (φωτογραφία, δακτυλικά και παλαμικά αποτυπώματα, στοιχεία επικοινωνίας και φυσική περιγραφή) ενός υπόπτου για τέλεση μελλοντικών εγκλημάτων και προς διευκόλυνση μιας μελλοντικής διαδικασίας αναγνώρισής του ως πιθανού δράστη συνιστά δικαιολογημένη επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού του άρθ. 8 ΕΣΔΑ που επιδιώκει έναν νόμιμο σκοπό όπως η πρόληψη του εγκλήματος καθώς και η προστασία των δικαιωμάτων των άλλων ατόμων (παρ. 68).

Ο εθνικός νομοθέτης πάντως, κατά την ενσωμάτωση των διατάξεων της Οδηγίας 2006/24/EK για την υποχρεωτική διατήρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών για τη διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη σοβαρών εγκλημάτων, με το κεφάλαιο Α' του ίδιου νόμου 3917/2011, απαγόρευσε, όπως προκύπτει ρητά από την αιτιολογική έκθεση, την προληπτική επεξεργασία των διατηρούμενων δεδομένων ως αντίθετη προς το άρθρο 19 Σ. και την αρχή της αναλογικότητας⁸⁵, πριν το ΔΕΕ με την απόφαση *Digital Rights Ireland* κηρύξει ανίσχυρη την εν λόγω Οδηγία.

Και ενώ στις περιπτώσεις των αστυνομικών ερευνών διοικητικής φύσεως για την πρόληψη του εγκλήματος περιλαμβάνονται σε σχετικές διατάξεις, έστω και

Σάκκουλα, 1993, σελ. 45 επ. και 59 επ., Γ. Τσόλια, Η προληπτική και κατασταλτική δράσης της ΑΔΑΕ στο πλαίσιο των ελεγκτικών της αρμοδιοτήτων (διενέργεια προανακριτικών πράξεων ή διοικητικών ελέγχων;), ΝοΒ 2009, 825 επ. = Τιμητικό Τόμο Άννας Ψαρούδα Μπενάκη.

⁸³ Για την έννοια του προ-προληπτικού ποινικού δικαίου της καταστολής βλ. Καϊάφα-Γκιμπάντι Μαρία, Η πρόληψη της τρομοκρατίας και το ποινικό δίκαιο της προ-προληπτικής καταστολής: Νέες αξιόποινες πράξεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στην Ε.Ε., ΠοινΧρ 2009, 385 επ., της ίδιας, Υπερκρατικός προσδιορισμός της ποινικής καταστολής: Ιδεολογικοί άξονες ανάπτυξης του ενωσιακού ποινικού δικαίου, ΠοινΧρ 2018, 497 επ. και ιδίως 502-503, της ίδιας, Στοιχεία Ενωσιακού Ποινικού Δικαίου, Β' έκδοση Σάκκουλα 2019, σελ. 90 επ. και 119 επ., ΑΠ 406/2012 ΝοΒ 2012, 2425 για την ύπαρξη έλλογων υπονοιών, ενδείξεων ή πιθανολόγησης με βάση πληροφορίες προς εκπλήρωση του προληπτικού και ενίοτε προ-προληπτικού ρόλου της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες.

⁸⁴ Αρ. προσφ. 74440/17 της 11.6.2020

⁸⁵ Σχετικά βλ. Γ. Τσόλια, Η διατήρηση και επεξεργασία δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την Οδηγία 2006/24/EK (σύντομη ερμηνευτική προσέγγιση), ΔιΜΕΕ 2006, 347 επ.

γενικά (και παρά τις αντιρρήσεις της θεωρίας⁸⁶), κριτήρια οριοθέτησης της έννοιας του υπόπτου τέλεσης μελλοντικού εγκλήματος βασιζόμενα σε εξωτερικούς και αντικειμενικά αξιολογούμενους παράγοντες που πρέπει να συντρέχουν⁸⁷ όπως π.χ. συγκεκριμένες συνθήκες μετακίνησης, τον τόπο ή τον χρόνο⁸⁸, το γεγονός της ύπαρξης παλαιότερης καταδίκης⁸⁹ ή τον χαρακτηρισμό ενός δημόσιου κέντρου ως «ύποπτου» επειδή έχουν κατά το παρελθόν εκεί διαπραχθεί εγκλήματα ή συχνάζουν άτομα που έχουν καταδικαστεί⁹⁰, αντιθέτως, στην υπό εξέταση διάταξη δεν περιλαμβάνεται κανενός είδους κριτήριο χαρακτηρισμού ενός φυσικού προσώπου ως υπόπτου τέλεσης μελλοντικών εγκλημάτων, το οποίο συνιστά προϋπόθεση συλλογής και διατήρησης των δεδομένων του, αν και σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ «η διατήρηση των δεδομένων πρέπει πάντοτε να ανταποκρίνεται σε αντικειμενικά κριτήρια που να αποδεικνύουν τη σχέση μεταξύ των δεδομένων των οποίων η διατήρηση προβλέπεται και του επιδιωκόμενου σκοπού. Ειδικότερα, οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει, στη πράξη, να είναι σε θέση να οριοθετήσουν αποτελεσματικά την έκταση του μέτρου και, εν συνεχεία, το κοινό το οποίο αυτό αφορά»⁹¹.

Θα πρέπει δε να καταδειχθεί, ότι τέτοια κριτήρια δεν συνιστούν οι αναφερόμενες ως «επαρκείς ενδείξεις» με βάση τα πραγματικά στοιχεία που μνημονεύονται στο άρθρο 5 παρ. 3 σχ. Π.Δ., διότι τα στοιχεία αυτά αναφέρονται στην τέλεση ποινικών αδικημάτων σε «συγκεκριμένο χώρο» ως προϋπόθεση εγκατάστασης του συστήματος επιτήρησης στο χώρο αυτό και όχι σε υπόνοιες τέλεσης ποινικών αδικημάτων από «συγκεκριμένο άτομο», όπως αναφέρεται στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση.

Στο ίδιο πλαίσιο θα πρέπει να επισημανθεί ότι μόλις πρόσφατα το ΕΔΔΑ στην προαναφερθείσα ήδη υπόθεση *P.N. v. Germany*⁹² έκρινε ως σύμφωνα προς το άρθρο 8 ΕΣΔΑ τα κριτήρια προσδιορισμού ενός φυσικού προσώπου ως υπόπτου τέλεσης μελλοντικών εγκλημάτων, τα οποία κατά τη γερμανική νομοθεσία και την ερμηνεία της από τα γερμανικά δικαστήρια αφορούν την φύση, τη σοβαρότητα και τον αριθμό

⁸⁶ Βλ. ό.π. Λίβο, Ζαχαριάδη και Τριανταφύλλου.

⁸⁷ Έτσι ακριβώς ο Λίβος, ό.π. 1108-1109.

⁸⁸ Βλ. άρθρο 74 παρ. 15 περ. η', θ' ΠΔ 141/91.

⁸⁹ Βλ. άρθρο 94 περ. γ' και 99 Π.Δ. 141/91.

⁹⁰ Βλ. άρθρο 100 παρ. 6 Π.Δ. 141/91.

⁹¹ ΔΕΕ Tele2 παρ. 110.

⁹² Αρ. προσφ. 74440/17 της 11.6.2020.

των εγκλημάτων για τα οποία έχει το υποκείμενο των δεδομένων κατά το παρελθόν καταδικαστεί (παρ. 77) ή ασκηθεί σε βάρος του ποινική δίωξη (παρ. 78-83)⁹³.

Επιπλέον, η παροχή αρμοδιότητας διενέργειας τέτοιων διοικητικών, άλλως «αστυνομικής φύσης», ερευνών, θα πρέπει να προβλέπεται ρητά στον νόμο και να βρίσκουν έρεισμα στο άρθρο 8 παρ. 2 ΕΣΔΑ⁹⁴. Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι η αναφορά της εν λόγω διάταξης σχ. Π.Δ. σε «δικαιολογημένες υπόνοιες» σε βάρος του «υπόπτου» προσώπου, πέραν της προφανούς ταυτολογίας, μάλλον αδυνατίζει το βαθμό και την ένταση ύπαρξης υπονοιών σε βάρος συγκεκριμένου προσώπου και επομένως οδηγεί σε αποδυνάμωση των λόγων περιορισμού του ατομικού δικαιώματος. Εάν δε αντιθέτως, ο νομοθέτης με την εν λόγω διατύπωση προσπαθεί να επιτείνει τον βαθμό και την ένταση των υπονοιών, ώστε να δικαιολογηθεί η επί δεκαετία διατήρηση των δεδομένων, τότε θα έπρεπε να περιλάβει διπλά κριτήρια προσδιορισμού των σχετικών εννοιών καθώς με τη διατύπωση της διάταξης υπονοείται ότι αναφέρεται στην περίπτωση, κατά την οποία σε βάρος ενός προσώπου που έχει ήδη χαρακτηριστεί εν γένει ως «υπόπτο», ανακύπτουν εν συνεχεία σε βάρος του «δικαιολογημένες υπόνοιες» ότι θα τελέσει στο μέλλον συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη.

Η παντελής απουσία κριτηρίων προσδιορισμού της έννοιας του «υπόπτου» ή των «δικαιολογημένων υπονοιών» τέλεσης μελλοντικού εγκλήματος στην εξεταζόμενη διάταξη αντιπαραβαλλόμενη προς τις περιπτώσεις π.χ. του Π.Δ. 141/1991, δημιουργεί τον κίνδυνο χαρακτηρισμού ως υπόπτου κάθε προσώπου που εισέρχεται στο πεδίο λήψης και καταγραφής των συστημάτων επιτήρησης με βάση μια υποκειμενική και αδιευκρίνιστη πιθανολογική κρίση της αρμόδιας δημόσιας αρχής, η οποία καθιστά αδύνατο τον συναφή έλεγχο νομιμότητας αυτής, περιλαμβανομένης της αδυναμίας ελέγχου της τήρησης της αρχής της αναλογικότητάς⁹⁵. Ούτε όμως προσδιορίζεται αποθετικά η συναφής έννοια, με την

⁹³ Βλ. τις αναλυτικές σκέψεις του ΕΔΔΑ σε σχέση με την σε μικρό βαθμό λήψη υπόψη από τις γερμανικές αρχές των ποινικών διώξεων που είχαν ασκηθεί σε βάρος του προσφεύγοντος, οι οποίες όμως δεν οδήγησαν σε καταδικαστική απόφαση καθώς και την διαφοροποίηση της εν λόγω υπόθεσης από εκείνες της *S. And Marper v UK* και *M.K. v. France*.

⁹⁴ Σχετικά πρβλ. ΓνωμΕισΑΠ 13/2004 (Σανιδά), ΠοινΔικ 2005, 172=ΠοινΧρ 2005, 1043 και ΓνωμΕισΑΠ 10/1982 (Σπυρόπουλου), ΠοινΧρ ΜΒ, 1124.

⁹⁵ Σχετικά βλ. Α.Κ. Ζαχαριάδη, Οι προληπτικές σωματικές έρευνες, η αρχή της αναγκασιότητας και η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, Υπερ. 1995, 1237 επ. και ιδίως 1243-44, Γ. Τριανταφύλλου, όπ.π.

οριοθέτηση π.χ. της έννοιας του «μη υπόπτου»⁹⁶. Με τον τρόπο όμως αυτό, το υποκείμενο των δεδομένων δεν γνωρίζει προ της επεξεργασίας τα κριτήρια επί τη βάση των οποίων πιθανολογείται ο χαρακτηρισμός του ως «υπόπτου» προκειμένου να ληφθούν ή καταγραφούν σύννομα τα δεδομένα εικόνας ή ήχου που το αφορούν.

Μια τέτοια ασαφής ρύθμιση πέραν του ότι δεν φέρει τα χαρακτηριστικά του ποιοτικού νόμου (βλ. αναλυτικά ανωτέρω καθώς και αιτ. σκ. 33 Οδηγίας 2016/680) που επιτάσσεται από το άρθρο 8 παρ. 2 ΕΣΔΑ, επιπλέον, παραβιάζει τις αρχές τις αντικειμενικότητας, διαφάνειας και ιδίως της θεμιτής⁹⁷, άλλως δίκαιης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του ατόμου, που απορρέουν από το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως ορίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 47 ΧΘΔΕΕ και 6 ΕΣΔΑ (βλ. αιτ. σκ. 26 Οδηγίας 680/16), εφαρμοζομένου υποχρεωτικά του τεκμηρίου της αθωότητας όπως κατοχυρώνεται από το ΧΘΔΕΕ και την ΕΣΔΑ, και όπως ερμηνεύεται από τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ⁹⁸ (βλ. αιτ. σκ. 31 Οδηγίας 680/16)⁹⁹.

8.4.2. Ως προς την κατ' ανώτατο χρονικό όριο διατήρησης επί δεκαετία των δεδομένων του υπόπτου τέλεσης μελλοντικού εγκλήματος θα πρέπει να επισημανθεί ότι ούτε η εν λόγω πρόβλεψη ανταποκρίνεται σε αντικειμενικά κριτήρια που να αποδεικνύουν την αναγκαιότητα χρονικής διατήρησης των δεδομένων για τέτοια μεγάλη διάρκεια συνυπολογιζομένου του γεγονότος ότι αφενός, ενδέχεται να μην τελεσθεί ποτέ το εν λόγω έγκλημα, αφετέρου, ότι δεν περιγράφονται τα κριτήρια προσδιορισμού των υπονοιών και της ιδιότητας του υπόπτου μελλοντικού και αβέβαιου εγκλήματος¹⁰⁰.

Επιπλέον, δεν προβλέπεται μια ενδιάμεση διαδικασία περιοδικής επανεξέτασης και αναθεώρησης ανά τακτά χρονικά διαστήματα της αναγκαιότητας διατήρησης των δεδομένων¹⁰¹ σύμφωνα με τις επιταγές των άρθρων 5 και 6 Οδηγίας 680/16 καθώς και 70 και 73 παρ. 4 ν. 4624/2019 και ιδίως με την εντελώς πρόσφατη

⁹⁶ Πρβλ. άρθρο 100 παρ. 4 Π.Δ. 141/91 όπου προβλέπεται ότι πρέπει «να αποφεύγεται η έρευνα σε γνωστά φιλήσυχα και μη ύποπτα πρόσωπα».

⁹⁷ Ανάλυση της αρχής της θεμιτής ή δίκαιης επεξεργασίας βλ. στην 26/2019 ΑΠΔΠΧ σκ. 4-6.

⁹⁸ S. and Marper v. the UK, 30562/04 & 30566/04, 04.12.2008, §§122, 125.

⁹⁹ Διαπιστώνεται δηλαδή εν τέλει ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος της ποινικής δίκης εν ευρεία εννοία απολαμβάνει περισσότερων εγγυήσεων και δικαιωμάτων παρά το ότι βαρύνεται με περισσότερες υπόνοιες για την από μέρους τέλεση ενός εγκλήματος από τον ύποπτο του διοικητικού δικαίου στον οποίο αποδίδεται η πιθανολόγηση μελλοντικής τέλεσης εγκλήματος επί τη βάση απροσδιόριστων κριτηρίων υπονοιών.

¹⁰⁰ Πρβλ. ΔΕΕ Tele2 παρ. 110.

¹⁰¹ Αντίστοιχα βλ. ΕΔΔΑ Catt v the UK, 43514/15, 24.01.2019, § 120

νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁰², ούτε όμως περιλαμβάνονται προβλέψεις με τα κριτήρια διαγραφής των δεδομένων προ της συμπλήρωσης του ανώτατου ορίου των δέκα (10) ετών. Σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29¹⁰³ η διατήρηση των δεδομένων για προληπτικούς σκοπούς πράγματι δεν μπορεί να έχει προκαθορισμένο χρόνο διαγραφής εν όψει της φύσης του επιδιωκόμενου στόχου, σε αντίθεση προς την ποινική διαδικασία και επομένως η αρχή της αναγκαιότητας επιτάσσει την περιοδική εκτίμηση της πρόγνωσης ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε η απόφαση διατήρησης των δεδομένων για μια περαιτέρω χρονική περίοδο να είναι τεκμηριωμένη, βάσιμη και αιτιολογημένη. Σύμφωνα με την ίδια Γνώμη, ο εθνικός νόμος θα πρέπει να προβλέπει σαφή και διαφανή κριτήρια για την αξιολόγηση της αναγκαιότητας διατήρησης των δεδομένων. Οι ανωτέρω απαιτήσεις συμβατότητας προς την αρχή της αναλογικότητας εν ευρεία έννοια και ιδίως της αρχής της αναγκαιότητας δεν πληρούνται εν προκειμένω.

8.4.3. Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων του σχ. Π.Δ. όπως έχουν διατυπωθεί σε συνδυασμό με τις προβλέψεις των άρθρων 6 Οδηγίας 2016/680 και 70 ν. 4624/2019 για τη διάκριση μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών υποκειμένων των δεδομένων δεν προκύπτει με σαφήνεια εάν επιτρέπεται η διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου σε περισσότερες κατηγορίες π.χ. τόσο στην κατηγορία ότι τέλεσε αξιόποινη πράξη, όσο και στην κατηγορία ότι θα τελέσει στο μέλλον αξιόποινη πράξη.

8.4.4. Με την παράγραφο 2 του άρθρου 8 σχ. Π.Δ. προβλέπεται η κατ' εξαίρεση διατήρηση δεδομένων για εκπαιδευτικούς αποκλειστικά σκοπούς με τις εκεί αναφερόμενες διαδικαστικές προβλέψεις. Θα πρέπει να υπάρξουν πρόσθετες διασφαλίσεις, π.χ. να προβλέπεται ρητώς απαγόρευση της επεξεργασίας για οποιονδήποτε άλλο σκοπό ή/και ρήτρα εχεμύθειας για εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους.

¹⁰² P.N. v. Germany, 74440/17, 11.6.2020, § 85.

¹⁰³ Opinion on some key issues of the Law Enforcement Directive (EU 2016/680) της 29-11-2017 (WP258).

9. Άρθρο 9 σχ. Π.Δ.

Με τη διάταξη του πρώτου εδαφίου του άρθρου 9 σχ. Π.Δ. προβλέπεται ότι αποδέκτες των δεδομένων μπορεί να είναι οι αρμόδιες για κάθε σκοπό δικαστικές, εισαγγελικές ή διοικητικές αρχές, χωρίς να προβλέπεται όμως η σχετική διαδικασία διαβίβασης των δεδομένων. Ειδικότερα, θα έπρεπε να προβλέπονται ρητά οι αναγκαίες προηγούμενες πράξεις επεξεργασίας, ήτοι εκείνες της χρήσης (ιδίως της επιλογής του αναγκαίου και πρόσφορου υλικού σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό και εν συνεχεία της δικαστικής αξιοποίησής του) και της διαβίβασης των δεδομένων, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 14 παρ. 4 ν. 3917/2011.

Παρά το γεγονός ότι όπως αναλυτικά αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο Β' της παρούσας, η διαβίβαση και η χρήση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνιστά αυτοτελή και διακριτή επεξεργασία, ώστε να καθίσταται αναγκαία η εφαρμογή και τήρηση των αρχών νομιμότητας της επεξεργασίας¹⁰⁴ αλλά και η τήρηση των απαιτήσεων των άρθρων 7, 8, 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ, εν τούτοις, από τη διάταξη δεν καθορίζονται οι ουσιαστικές και ιδίως διαδικαστικές προϋποθέσεις χρήσης και διαβίβασης¹⁰⁵, ούτε περιλαμβάνεται καμία εγγύηση προηγούμενου ελέγχου ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής προ της διαβίβασης¹⁰⁶, σύμφωνα και με τη νομολογία του ΕΔΔΑ¹⁰⁷. Ειδικότερα, με την εξαίρεση της υποχρέωσης τήρησης αρχείων καταγραφής για κάθε διαβίβαση δεδομένων με μνεία των αποδεκτών και αιτιολόγηση αυτής στο άρθρο 9 και την αναφορά «εξασφαλίζει με κατάλληλα τεχνικά μέσα ότι οι διαβιβαζόμενες εικόνες δεν είναι δυνατό να αλλοιωθούν κατά τρόπο μη αντιληπτό», δεν περιλαμβάνεται ρητή, σαφής και λεπτομερής πρόβλεψη σχετικά:

ι. με τους όρους διαδικασίας και επιλογής του υλικού που θα διαβιβασθεί στους αποδέκτες μόνον εφόσον είναι κατάλληλο (πρόσφορο), συναφές, όχι υπερβολικό,

¹⁰⁴ Βλ. Γνωμοδότηση 3/19 ΕΣΠΔ για την «διακριτή επεξεργασία» σελ. 15 παρ. 51, ΑΠΔΠΧ 43/2019, 44/2019, ΕΔΔΑ Weber and Saravia v. Germany, 54934/00, 29.6.2006, § 79, 125 ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 35.

¹⁰⁵ Βλ. ΔΕΕ Digital Rights Ireland παρ. 61 επ., Tele2 114-119 και ΕΔΔΑ Roman Zakharov v. Russia (GC), 47143/06, 4.12.2015, § 245.

¹⁰⁶ Βλ. ΔΕΕ Tele2 παρ. 120.

¹⁰⁷ Rotaru v Romania, 28341/95, 04.5.2000, § 57, τελ. εδ και 59.

απολύτως αναγκαίο¹⁰⁸ και ακριβές για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών (βλ. και άρθρα 45 και 46 ν. 4624/2019),

- ii. με τον τρόπο ασφαλούς διαβίβασης του υλικού στους αποδέκτες
- iii. με τη διαδικασία και όρους χρήσης του υλικού κατόπιν της διαβίβασης (πρβλ. τις αντίστοιχες διατάξεις των άρθρων 4 και 8 ν. 3917/2011).
- iv. με τη διαδικασία ελέγχου και επίβλεψης τόσο της επιλογής, όσο και της διαβίβασης και χρήσης του υλικού από ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή, όπως αντίστοιχα προβλέπεται, σε μεγάλο βαθμό, από τις διατάξεις του άρθρου 41Δ παρ. 14 ν. 2725/1999¹⁰⁹.

9.1. Σε περίπτωση διαβίβασης σε θύμα ή δράστη κατ' άρθ. 9 εδ. β' σχ. Π.Δ., επισημαίνεται ότι εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα από τον ΓΚΠΔ και την Οδηγία 2016/680 δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων.

10. Άρθρο 10 σχ. Π.Δ.

Από τις διατάξεις του άρθρου 10 παρ. 2 σχ. Π.Δ. προβλέπεται η υποχρέωση ενημέρωσης του κοινού ότι εισέρχεται σε πεδίο λήψης και καταγραφής εγκατεστημένων συστημάτων επιτήρησης. Η εν λόγω υποχρέωση υλοποιείται με την ανάρτηση σε εμφανές μέρος ευδιάκριτων πινακίδων καθώς και με την ανάρτηση στην ιστοσελίδα του υπευθύνου επεξεργασίας των απαραίτητων στοιχείων. Η εν λόγω πρόβλεψη, αφενός αφορά τα αναφερόμενα ως «εγκατεστημένα» συστήματα επιτήρησης, αφετέρου, αποκλείει την τυχόν ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων και με άλλους τρόπους, ενώ με βάση την αρχή της διαφάνειας της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά και την αρχή της φανερότητας¹¹⁰ ή διαφανούς δράσης της δημόσιας διοίκησης¹¹¹ που αντιστρατεύεται κάθε

¹⁰⁸ Βλ. και Χ. Ανθόπουλο, Το δικαίωμα στη δημόσια ανωνυμία. Προστασία προσωπικών δεδομένων, ελευθερία του συνέρχεσθαι και ηλεκτρονικός έλεγχος των δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων, ΕφημΔΔ 2017, 719 επ. και ιδίως 728.

¹⁰⁹ Σχετικό το με αριθ. πρωτ. Γ/ΕΞ/7735/11-11-2019 έγγραφο της Αρχής προς τον Πρόεδρο της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής των Ελλήνων.

¹¹⁰ Σχετικά βλ. Π. Παραρά, Η καθιέρωση της προστατευόμενης εμπιστοσύνης ως συνταγματικής αρχής σε Δικαιώματα του Ανθρώπου, τόμος εκτός σειράς, 2003, 15.

¹¹¹ Αναλυτικά βλ. Σ. Βλαχόπουλο, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (τα όρια μεταξύ αποκάλυψης και απόκρυψης στην εκτελεστική εξουσία), εκδ. Σάκουλα, Αθήνα, 2007, ιδίως σελ. 27 επ.

είδους αθέμιτη¹¹² ή μυστική δράση, θα έπρεπε εν όψει του περιορισμού ατομικών δικαιωμάτων να προβλέπονται ενδεικτικά και όχι περιοριστικά οι τρόποι ενημέρωσης, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα υιοθέτησης και άλλων μέτρων, όπως προβλέπεται από τις αντίστοιχες διατάξεις του άρθρου 41Δ παρ. 14 ν. 2725/1999¹¹³ για τις αθλητικές εγκαταστάσεις.

Με δεδομένο ότι η προηγούμενη ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων συνιστά όρο της νομιμότητας της επεξεργασίας¹¹⁴ θα πρέπει να περιληφθούν σχετικές προβλέψεις για κάθε σύστημα επιτήρησης περιλαμβανομένων των φορητών από φυσικά πρόσωπα ή μεταφερόμενων από οχήματα όπως π.χ. των συστημάτων μη επανδρωμένων αεροσκαφών (ΣμηΕΑ, UAV's ή RPAS ή drones), τα οποία θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να λειτουργούν σύμφωνα προς το οικείο νομοθετικό πλαίσιο, όπως προαναφέρθηκε.

Τέλος, θα πρέπει να προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα ενημέρωσης για υποκείμενα των δεδομένων που έχουν απωλέσει την όρασή τους, σύμφωνα και με την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29¹¹⁵.

10.1. Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 10 σχ. Π.Δ. θα πρέπει να αναδιατυπωθεί. Ειδικότερα, θα πρέπει να αντικατασταθεί η φράση «Όταν η άσκηση των δικαιωμάτων τελείται προδήλως αβάσιμα ή καταχρηστικά» με τη φράση «Όταν η αίτηση υποβάλλεται προδήλως αβάσιμα ή καταχρηστικά».

Επίσης επισημαίνεται ότι το δικαίωμα πρόσβασης, σύμφωνα με το σχέδιο του Π.Δ., αφορά μόνο τα δεδομένα εικόνας, ενώ θα έπρεπε να περιλαμβάνει και τα δεδομένα ήχου.

10.2. Από την παράγραφο 5 του άρθρου 10 σχ. Π.Δ. προκύπτει το δικαίωμα του υποκειμένου να προσφύγει ενώπιον της Αρχής σε περίπτωση άρνησης ικανοποίησης του αιτήματος παροχής πληροφοριών ή μη απάντησης του υπευθύνου επεξεργασίας. Επισημαίνεται ότι σε περίπτωση διεξαγωγής ποινικής έρευνας και διαδικασίας εφαρμογής τυγχάνουν οι διατάξεις των άρθρων 9, 10 παρ. 5 και 59 ν. 4624/2019.

¹¹² Όπως π.χ. την εγκατάσταση και λειτουργία κρυφών καμερών. Βλ. Π. Αρμαμέντο, Β. Σωτηρόπουλο, Προσωπικά Δεδομένα, ερμηνεία κατ' άρθρο, εκδόσεις Σάκκουλα, 2008, σελ. 58.

¹¹³ Σχετικό το με αριθ. πρωτ. Γ/ΕΞ/7735/11-11-2019 έγγραφο της Αρχής προς τον Πρόεδρο της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής των Ελλήνων.

¹¹⁴ ΔΕΕ Tele2 παρ. 121.

¹¹⁵ Γνωμοδότηση 4/2004 (WP89), όπ.π., σελ. 25.

11. ΑΡΘΡΟ 11 σχ. Π.Δ.

Στο άρθρο 11 σχ. Π.Δ, εξειδικεύονται οι γενικές απαιτήσεις για την ασφάλεια της επεξεργασίας, με ειδική μνεία στην υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να *«καταρτίζει και θέτει σε λειτουργία ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης ασφάλειας των δεδομένων του συστήματος, λαμβάνοντας υπόψη τα αποδεκτά διεθνή πρότυπα, ώστε να εξασφαλίζονται τα δεδομένα από τυχαία ή παράνομη καταστροφή και απώλεια, καθώς και από κάθε άλλη παράνομη επεξεργασία, όπως είναι ιδίως η μη εξουσιοδοτημένη κοινοποίηση, διάδοση, πρόσβαση ή αλλοίωση. Προς τούτο καταρτίζει πολιτική ασφάλειας, η οποία περιέχει κατάλληλη διαδικασία για την αναθεώρησή της και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, αναφορές σε ειδικότερες διαδικασίες του συστήματος διαχείρισης ασφάλειας. Επιπλέον εξειδικεύει τα μέτρα ασφάλειας και μεριμνά για την αδιάλειπτη τήρηση και περιοδική αξιολόγησή τους»*. Περαιτέρω, στην παρ. 3 περιγράφεται σειρά ειδικών οργανωτικών και τεχνικών μέτρων ασφάλειας, τα οποία προσιδιάζουν στις ειδικές απαιτήσεις ασφαλείας οι οποίες περιγράφονται στο άρθρο 62 του ν. 4624/2019.

Κατ' αρχάς, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο στον ΓΚΠΔ όσο και στην Οδηγία 2016/680 ο ενωσιακός νομοθέτης προκρίνει κατ' ουσίαν μία διαδικασία διαχείρισης κινδύνων ασφάλειας προκειμένου να γίνει η κατάλληλη επιλογή και εφαρμογή μέτρων αντιμετώπισης των κινδύνων αυτών (τα οποία θα πρέπει να αποτυπώνονται στην πολιτική ασφαλείας που περιγράφεται στην εν λόγω διάταξη). Το ίδιο ισχύει και στον ν. 4624/2019, ο οποίος ενσωματώνει στην εθνική έννομη τάξη την ως άνω Οδηγία (Κεφάλαιο Δ' αυτού). Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο άρθρο 62 του εν λόγω νόμου, αλλά επίσης με αντίστοιχη διατύπωση και στο άρθρο 32 του ΓΚΠΔ, για να διασφαλίζεται ένα επίπεδο ασφάλειας κατάλληλο για τον κίνδυνο κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να λαμβάνονται τα απαραίτητα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, λαμβάνοντας υπόψη τη διαθέσιμη τεχνολογία, το κόστος υλοποίησης, τη φύση, το πεδίο εφαρμογής, τις περιστάσεις και των σκοπούς της επεξεργασίας, καθώς και την πιθανότητα και σοβαρότητα των κινδύνων επεξεργασίας για τα υποκείμενα των δεδομένων. Στο σχ. Π.Δ. γίνεται μόνο ειδική αναφορά *«στη στάθμη της τεχνολογίας και στο κόστος εφαρμογής»* ως παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη (βλ. παράγραφος 1 του άρθρου 11), μην αναφέροντας όλες τις υπόλοιπες παραμέτρους οι οποίες πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη σε μία διαχείριση κινδύνων – ιδίως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τη φύση

της επεξεργασίας, τις περιστάσεις και τους σκοπούς αυτής, αλλά και τη σοβαρότητα των κινδύνων επεξεργασίας για τα υποκείμενα των δεδομένων.

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι οι ως άνω υποχρεώσεις βαρύνουν όχι μόνο τον υπεύθυνο επεξεργασίας αλλά και τον εκτελούντα την επεξεργασία (βλ. τις προαναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 32 του ΓΚΠΔ και του άρθρου 62 του ν. 4624/2019). Στο σχ. Π.Δ. γίνεται αναφορά σε εκτελούντες την επεξεργασία, μόνο σε σχέση με το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών (άρθρο 4 παρ. 2). Εφόσον χρησιμοποιηθούν εκτελούντες την επεξεργασία, τούτο θα πρέπει να προβλεφθεί στο Π.Δ., ενώ θα πρέπει να ληφθούν οι κατάλληλες διασφαλίσεις, όπως προσδιορίζονται στις προαναφερθείσες διατάξεις.

Επισημαίνεται επίσης, ότι στο άρθρο 62 παρ. 3 του ν. 4624/2019 ορίζονται στόχοι των εφαρμοζόμενων μέτρων ασφάλειας από τους οποίους προκύπτει ότι για τους σκοπούς της οδηγίας 680/2016 απαιτούνται ειδικότερα μέτρα ασφάλειας, σε σχέση με αυτά του άρθρου 32 του ΓΚΠΔ. Καθώς οι περισσότεροι σκοποί του άρθρου 14 του ν. 3917/2011 συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με επεξεργασία δεδομένων που αφορούν ποινικές διώξεις, είναι απαραίτητο τα λαμβανόμενα μέτρα ασφάλειας να πληρούν τις προδιαγραφές του άρθρου 62 παρ. 3 του ν. 4624/2019.

Αναφορικά με τα ειδικότερα μέτρα ασφάλειας της παραγράφου 3 του άρθρου 11 του σχ. Π.Δ., τα μέτρα αυτά κρίνονται, κατ' αρχάς, για τις περιπτώσεις επεξεργασίας οι οποίες περιγράφονται στο Π.Δ., ανάλογα των κινδύνων για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος αυτών των κινδύνων στις περιπτώσεις αυτές και το άρθρο 62 παρ. 3 του ν. 4624/2019, κρίνεται σκόπιμο να γίνει ειδικότερη αναφορά και σε πρόσθετα προσήκοντα μέτρα ασφάλειας, υπό το φως και άλλων περιπτώσεων στις οποίες – καίτοι διαφορετικές από τις συγκεκριμένες που καλύπτει το σχ. Π.Δ. – ο ενωσιακός νομοθέτης προσδιόρισε ειδικά μέτρα ασφάλειας λόγω των υψηλών κινδύνων¹¹⁶, όπως:

α) Να εμποδίζεται η οποιαδήποτε μη εξουσιοδοτημένη επεξεργασία δεδομένων¹¹⁷ (ενεργοποίηση zoom/ήχου κατά τη λήψη εικόνας, θέαση, διαβίβαση, αντιγραφή, εξαγωγή, διαγραφή, τροποποίηση υλικού)

¹¹⁶ Βλ. ενδεικτικώς, Κανονισμό (ΕΚ) 767/2008 (Σύστημα VIS)

¹¹⁷ Καίτοι τα μέτρα στο σχ. Π.Δ. αναφέρονται σε εξουσιοδοτημένους χρήστες, σε μοναδικούς λογαριασμούς χρηστών και σε διακριτούς ρόλους, θα πρέπει να εξασφαλίζεται ότι οι εξουσιοδοτημένοι χρήστες δεν θα μπορούν να κάνουν επεξεργασία πέραν της εξουσιοδότησής τους – π.χ. χρήστης με

- β) Να εξασφαλίζεται ότι τα πρόσωπα που είναι εξουσιοδοτημένα για πρόσβαση στο σύστημα επεξεργασίας ή/και αρχειοθέτησης έχουν πρόσβαση μόνο σε δεδομένα που καλύπτονται από τις άδειες πρόσβασής τους
- γ) Να προβλέπεται η υλική προστασία των δεδομένων, καθώς και σχέδια αποκατάστασης και έκτακτης ανάγκης για την προστασία των δεδομένων
- δ) Στο στοιχείο ε' της παραγράφου 3, η οποία αφορά τα αρχεία καταγραφής, να γίνει – προς αποσαφήνιση - ειδική αναφορά στο ότι θα πρέπει να μπορεί να ελέγχεται και να εξακριβώνεται ποια δεδομένα έχουν υποστεί επεξεργασία, τι είδους επεξεργασία, πότε, από ποιον και για ποιο σκοπό.

12. Άρθρο 12 σχ. Π.Δ.

Επισημαίνεται ότι θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην εγκατάσταση συστημάτων επιτήρησης σε σταθερές βάσεις που λαμβάνουν ή καταγράφουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που δύναται να αποκαλύψουν ευαίσθητες πληροφορίες όπως τις π.χ. πολιτικές πεποιθήσεις του υποκειμένου που λαμβάνει χώρα σε διαδήλωση¹¹⁸.

Η διάταξη της παραγράφου 2 αναφέρει ότι «*Η απόφαση εγκατάστασης συστήματος επιτήρησης σε σταθερές ή σε μη σταθερές βάσεις εκδίδεται ύστερα από διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου των επιπτώσεων της επεξεργασίας στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα*». Η διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου σχετικά με την προστασία δεδομένων, όπως προσδιορίζεται τόσο στο άρθρο 35 του ΓΚΠΔ όσο και στο άρθρο 65 το ν. 4624/2019, αποτελεί μέσο προσδιορισμού των προβλεπόμενων μέτρων αντιμετώπισης των κινδύνων, περιλαμβανομένων των εγγυήσεων, των μέτρων και μηχανισμών ασφάλειας, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των επιτηρούμενων φυσικών προσώπων. Με δεδομένο ότι η χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από δημόσιες αρχές σε δημόσιους χώρους ενδέχεται να έχει χαρακτηριστικά επεξεργασίας μεγάλης κλίμακας και, εκ της φύσης της τεχνολογικής λύσης, εμπεριέχει υψηλούς κινδύνους για τα δικαιώματα των επιτηρούμενων φυσικών προσώπων, η υποχρέωση αυτή

μόνο δικαίωμα αυτό της θέασης συγκεκριμένου υλικού δεν θα πρέπει να μπορεί να διαβιβάσει/διαγράψει το εν λόγω υλικό.

¹¹⁸ Γνωμοδότηση 3/2019 ΕΣΠΔ σελ. 17 παρ. 64 και ΕΔΔΑ *Catt v the UK*, 43514/15, 24.01.2019, §§ 112, 123, 124.

φαίνεται να είναι απαραίτητη¹¹⁹. Επισημαίνεται ότι σε περίπτωση που μετά τον προσδιορισμό των μέτρων μετριασμού των επιπτώσεων, οι κίνδυνοι παραμένουν υψηλοί, απαιτείται διαβούλευση με την Αρχή. Διαβούλευση επίσης απαιτείται, σύμφωνα με το άρθρο 65 παρ. 1 β' του ν. 4624/2019, σε περίπτωση που η επεξεργασία εμπίπτει στους σκοπούς της οδηγίας 680/2016 και ο τύπος επεξεργασίας, ιδίως λόγω της χρήσης νέων τεχνολογιών, μηχανισμών ή διαδικασιών, ενέχει σημαντικό κίνδυνο για τα προστατευόμενα έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων.

Τέλος, επισημαίνεται ότι δε νοείται η έννοια της «εγκατάστασης» σε συστήματα που δεν χρησιμοποιούν σταθερές βάσεις, συνεπώς η εν λόγω παράγραφος πρέπει να τροποποιηθεί ώστε να είναι σαφές ότι καταλαμβάνει τα σταθερά συστήματα, καθώς άλλωστε τα μη σταθερά ρυθμίζονται από την παράγραφο 3.

Αναφορικά με την παράγραφο 3 του άρθρου 12, επισημαίνεται ότι η χρήση φορητών συστημάτων, ιδίως ΣμηΕΑ και φορητών καμερών, ενέχει, σύμφωνα με την Ο.Ε. του άρθ. 29¹²⁰, υψηλούς κινδύνους για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των επιτηρούμενων φυσικών προσώπων και μάλιστα σε σχέση με τα άρθρα 8 ΕΣΔΑ και 7 και 8 ΧΘΔΕΕ. Σύμφωνα με την εν λόγω γνώμη, τέτοια συστήματα δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για επιτήρηση άνευ διάκρισης, μαζική συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δημιουργία προφίλ. Αντίθετα, πρέπει να επιβάλλονται περιορισμοί στη χρήση τους για δραστηριότητες επιτήρησης, με σκοπό να αποφευχθεί η ευρεία διάδοσή τους ή να χρησιμοποιούνται για σηματοδότηση στόχων βάσει ανάλυσης δεδομένων.

Καθώς η τεχνολογία προοδεύει εμφανίζονται μη σταθερά συστήματα με ολοένα και αυξανόμενες δυνατότητες επεξεργασίας, ενώ κάποια από αυτά ενσωματώνουν στα χαρακτηριστικά των καμερών που χρησιμοποιούν τεχνικές που μπορεί να εξασφαλίσουν, τουλάχιστον ως ένα βαθμό, τις αρχές της προστασίας των δεδομένων από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού¹²¹. Το ΕΣΠΔ επίσης αναφέρει ότι¹²²

¹¹⁹ Βλ. και τις κατευθυντήριες γραμμές του ΕΣΠΔ για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω συσκευών λήψης βίντεο, σελ. 33 και την υπ' αριθμ. 65/2019 απόφαση της Αρχής (ΦΕΚ Β' 1622/10-5-2019) «Κατάλογος με τα είδη των πράξεων επεξεργασίας που υπόκεινται στην απαίτηση για διενέργεια εκτίμησης αντίκτυπου σχετικά με την προστασία δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 4 του ΓΚΠΔ»

¹²⁰ Βλ. την από 16/6/2015 γνώμη 01/2015 της ΟΕ αρ. 29 on Privacy and Data Protection Issues relating to the Utilisation of Drones, σελ. 10-11

¹²¹ Βλ. και WP 168 "The Future of Privacy", κοινή γνωμοδότηση της ΟΕ αρ.29 και της ΟΕ Αστυνόμευσης και Δικαιοσύνης (01/12/2009).

όταν υπεύθυνος επεξεργασίας σκοπεύει να προμηθευθεί ένα εμπορικό σύστημα επιτήρησης, οφείλει να προδιαγράψει κατάλληλα τις απαιτήσεις σε σχέση με τις δύο ανωτέρω αρχές, κατά τη φάση αυτή.

Συνεπώς, προκύπτει ότι ειδικά σε σχέση με τις μη σταθερές κάμερες, οι συνέπειες της λειτουργίας των οποίων είναι δυσχερέστερο να προσδιοριστούν σε σχέση με τις σταθερές, η διενέργεια μελέτης εκτίμησης αντικτύπου αναφορικά με τη λειτουργία τους οφείλει να διενεργείται όχι μόνο πριν τη λειτουργία τους, αλλά και πριν την προμήθειά τους, ώστε να είναι σύμφωνη με τις αρχές της προστασίας των δεδομένων από τον σχεδιασμό κι εξ ορισμού.

Όσον αφορά την ενημέρωση σχετικά με τη χρήση φορητών συσκευών, η διάταξη αναφέρει ότι *«Η απόφαση λειτουργίας των συστημάτων επιτήρησης σε μη σταθερές βάσεις αναρτάται σε ιστοσελίδα, στην οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας δημοσιεύει τα απαραίτητα για την ενημέρωση στοιχεία»*. Η Αρχή επισημαίνει ότι αν και η ενημέρωση μέσω ιστοσελίδας του υπευθύνου επεξεργασίας, αποτελεί ένα καταρχήν ικανοποιητικό μέτρο, δεν διασφαλίζει πλήρως την υποχρέωση ενημέρωσης, αν ληφθεί υπόψη ότι φορητές κάμερες και ΣμηΕΑ μπορεί να χρησιμοποιηθούν εύκολα χωρίς σχετική πλήρη γνώση από τα επιτηρούμενα φυσικά πρόσωπα, τα οποία δεν έχουν πάντα τη ευχέρεια πρόσβασης στο διαδίκτυο και δε γνωρίζουν πάντα τον υπεύθυνο επεξεργασίας ενός τέτοιου συστήματος. Συνεπώς, όπως τονίζει και η ΟΕ του άρθ. 29, είναι προτιμότερο να ακολουθείται πολυεπίπεδη προσέγγιση, η οποία να περιλαμβάνει τη δημοσίευση σε ιστοσελίδα αλλά και κατάλληλα συμπληρωματικά ή εναλλακτικά μέτρα¹²³, όπως πινακίδες, φυλλάδια, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, εκπομπή σήματος WiFi, κατάλληλο χρωματισμό, φωτισμό ή ήχο.

13. Άρθρο 14 σχ. Π.Δ.

Όπως αναφέρθηκε στο προοίμιο της παρούσας, οι διατάξεις της Οδηγίας 680/16 και των άρθ. 43 επ. ν. 4624/2019¹²⁴ εφαρμόζονται όταν η επεξεργασία δεδομένων

¹²² Βλ. και τις κατευθυντήριες γραμμές του ΕΣΠΔ για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέσω συσκευών λήψης βίντεο, σελ. 30

¹²³ Βλ. την από 16/6/2015 γνώμη 01/2015 της ΟΕ άρθ. 29 on Privacy and Data Protection Issues relating to the Utilisation of Drones, σελ. 15, ιδίως υποσημείωση 43

¹²⁴ Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η νομική βάση της Οδηγίας προβλέπεται στο άρθρο 8 και σύμφωνα με την υπ' αρ. 1/2020 Γνωμοδότησή της Αρχής δεν έχει ενσωματωθεί με τις διατάξεις του ν. 4624/2019. Επιπλέον, σύμφωνα με την Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής στην έκθεση επί του

προσωπικού χαρακτήρα αποσκοπεί στην πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη των εγκλημάτων. Ως προς τους λοιπούς σκοπούς επεξεργασίας εφαρμογής τυγχάνει ο ΓΚΠΔ και ο ν. 4624/2019.

Ως εκ τούτου, η από το άρθρο 14 σχ. Π.Δ. πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία *«Τα θέματα που δεν ρυθμίζονται ειδικώς από τις διατάξεις του άρθρου 14 του ν. 3917/2011 (ΦΕΚ Α' 22) και του παρόντος διατάγματος, διέπονται από τις εκάστοτε εφαρμοστέες διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 και του νόμου 4624/2019»* δεν έχει την έννοια ότι οι διατάξεις του Π.Δ. ως ειδικές υπερτερούν εν προκειμένω του δικαίου της Ε.Ε. αλλά αντιθέτως ότι αφενός, οι διατάξεις του Π.Δ. πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως του δικαίου της Ε.Ε. εν όψει της υπεροχής αυτού αφετέρου, ότι ισχύουν οι απαιτήσεις προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που απορρέουν από το δίκαιο της Ε.Ε. ακόμη και εάν δεν έχουν περιληφθεί στις διατάξεις του Π.Δ. Όπως πάντως διαπιστώνεται από τη παρούσα Γνώμη της Αρχής, οι απαιτήσεις σαφών και ρητών προβλέψεων στο πλαίσιο ενός ποιοτικού νόμου για την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων επιτάσσουν σύμφωνα προς τη νομολογία του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ την υιοθέτηση σχετικών ρυθμίσεων κυρίως στο κείμενο του Π.Δ. και επικουρικός την παραπομπή σε εκείνες του ΓΚΠΔ και του ν. 4624/2019.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Κων/νος Μενουδάκος

Γεωργία Παλαιολόγου

νομοσχεδίου μετέπειτα ν. 4639/2019 με τον οποίο τροποποιήθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 41Δ και 41 Ε ν. 2725/1999 το άρθρο 8 της Οδηγίας μπορεί να αποτελεί νομική βάση επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους ίδιους σκοπούς και ειδική νομοθεσία, όπως στις περιπτώσεις των αθλητικών εκδηλώσεων.